

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1890. Första Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 5 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Vid föredragning af konstitutionsutskottets den 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 72 och 73 riksdagsordningen, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 3 innevarande maj bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtande n:o 14, samt statsutskottets utlåtanden n:is 10 b och 61.

Vid föredragning af statsutskottets den 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län, biföll kammaren hvad utskottet i berörda utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 3 innevarande maj bordlagda memorial n:o 63.

Efter föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets den 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anled-

ning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883, biföll kammaren utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Vid föredragning af lagutskottets den 3 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 50, i anledning af väckt motion om ändring i 27 kap. 1 § byggningsbalken, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Fortsattes behandlingen af särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 17, äfvensom i anledning af inom riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

6 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

7 punkten.

Bestämmelser om tillsättning af rektorsbefattningar vid lägre allmänna läroverk m. m.

Herr Törnebladh: Jag skall icke göra något yrkande i denna punkt, och jag icke blott lofvar, utan skall äfven hålla löftet att blifva mycket kort. Jag vill endast hafva till protokollet antecknadt att, fastän jag icke har reserverat mig mot hvad Kongl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, hyser jag allvarliga tvifvelsmål om gagneligheten af den åtgärd, som föreslagits, derför att jag anser mig hafva erfarenhet af att det nuvarande stadgandet i skollagen, då tillsättning sker af Kongl. Maj:t på förslag af eforus utan att ansökning eger rum, icke just alltid varit så synnerligen fruktbarande. Jag har icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

8 punkten.

Indragning af vissa läroverk.

Mom. a).

Herr Billing: Det är säkert för alla närvarande bekant, att Andra Kammaren i lördags fattade beslut i öfverensstämmelse med reservationen uti femte punkten, hvarigenom förhöjning af lärarnes löner har gjorts beroende af pedagogiska åsigtens genomförande på vissa punkter. Jag skall icke tillåta mig här försöka undersöka,

hvilken betydelse detta beslut har för hela det föreliggande och viktiga ärendet och huru vida alltsammans genom det beslutet kan anses vara söndertrasadt och det således icke lönar mödan att om de följande punkterna tala, men jag kan icke underlåta att begagna mig af min rätt att göra ett uttalande angående saken, hvori jag tror att herrarne — hvilka åsigter vi än må hafva i pedagogiska frågor — skola instämma med mig, nemligen att det är ett bedröfligt beslut att göra hela löneförhöjningen för lärarne beroende af, huru *andra* än desse ordna undervisningen. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, hvad betydelse det nämnda beslutet har. Hvad innebär det? Det innebär för det första ett erkännande deraf, att rättvisa och billighet kräfva att elementarlärarne få förhöjda löner. Det innebär för det andra, att, fastän man anser det vara rättvist och billigt, att lärarne få löneförhöjning, dessa dock icke skola få den, så vida ej Första Kammararen och Kongl. Maj:t vilja korrigerera sina pedagogiska åsigter efter Andra Kammararens pluralitets pedagogiska mening eller, om de icke vilja eller kunna korrigerera dem, de skola, trots hvad de anse vara skäligt och helsosamt för den svenska ungdomens uppfostran, lemna denna sin mening, för att köpa en löneförhöjning, som af alla med en mun erkännes vara både rättvis och billig. Det innebär för det tredje, att flere hundra lärare skola lida deraf, att Första och Andra Kammararens ledamöter hafva olika pedagogiska åsigter, och att flere hundra lärare skola — många af dem åtminstone — lida verkligt ekonomiskt betryck, derför att det fins olika meningar i riksdagen angående latinets betydelse för undervisningen. Det innebär således också för det fjerde, att man i detta hänseende icke vill låta bestämma sig blott af hvad man sjelf erkänner vara rättvist och billigt, utan att man vill begagna sig af sin tillfälliga magt för att i strid med andras åsigt drifva fram en mening, som förhindrar hvad man sjelf förklarar vara rättvist och billigt.

Genom ett sådant beslut har denna fråga kommit in i en alldeles annan situation, än den förut varit i. Det har derför med nödvändighet, synes mig, framkallat behovet att göra något slags försvarsrörelse för de många, många lärares bästa, som här hotas att blifva för nära trädt. Jag kan icke se annat än, att jag är berättigad till — och jag känner mig skyldig, att, så vidt på mig beror, värna om lärarnes rätt — att här försöka begagna ett medel till deras försvar, som i detta ärende står till buds, nemligen att göra till vilkor för antagandet af denna punkt samma vilkor som vi i lördags beslöto med afseende på förhöjda terminsafgifter. Ty ett endast vilkorligt medgifvande af indragning af dessa små läroverk är ett af de medel vi hafva att verkligen utöfva någon smula tryck för att få fram det, som man erkänner vara en rättvis och billig fordran. Jag yrkar derför bifall till den föredragna punkten, men med inflätande af samma vilkor, som infördes i fjerde punkten, ordagrant detsamma, således att Riksdagen, med vilkor att den af utskottet föreslagna aflöning för lärarne vid de allmänna läroverken fastställes, må o. s. v.

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

Herr Sandberg: I vårt land är det ingalunda ovanligt att finna personer, som det ena ögonblicket äro slösare och det andra girigbukar, den ena dagen bära sitt hufvud högt i öfvermod och den andra krypa fulla af missmod. Vår historia visar, att hela vårt folk ofta nog kastats fram och tillbaka mellan motsatta ytterligheter. Ehuru det ingalunda är behöfligt i denna kammare, vill jag dock erinra om, med hvilket hejdlöst öfvermod det ryska kriget år 1741 börjades, samt huru detta öfvermod snart förbyttes till den ömkligaste modlöshet. I parentes sagdt gifver mig detta i och för sig ingalunda glädjande faktum dock förhoppning, att äfven jernvägsfebern snart skall hafva rasat ut i vårt land, innan den hunnit åstadkomma vår ruin.

Något dylikt har äfven förekommit i denna fråga. På 1850-talet beviljade Riksdag och regering med ovanlig liberalitet anslag till läroverk i så godt som hvarenda småstad, huru obetydlig den än var. Och när städerna icke räckte till, öfvergick man till köpingarne. Denna frikostighet nådde sin culmen, när det treklassiga läroverket i Vernamo inrättades, der under de senare åren funnits en lärjunge i andra och en i tredje klassen. Nu har reaktion inträffat, och man vill indraga en mängd af dessa små läroverk. I fråga om hvilka skola indragas och hvilka ombildas, tror jag, att det är svårt, ja nästan omöjligt, att finna fullt giltiga och objektiva grunder för det ena eller andra. Det måste i många fall bero på subjektivt tycke och smak. Jag har all vördnad för det särskilda utskottets subjektiva tycke och smak och underkastar mig detsamma, utom i ett fall, nemligen i fråga om indragning af pedagogien i Borgholm. Represntanten från Öland har väckt motion om dess ombildande till sådant mindre läroverk, som Kongl. Maj:t föreslagit. Såsom skäl derför har han anført, att under det Gotland med sina 60,000 invånare har fullständigt läroverk, har Öland blott detta lilla för öns 36,000 invånare. Om nu detta skulle indragas, blefve ön utan andra läroverk än folkskolorna. Det är sant, att den södra delen af öns befolkning har lättare att komma till Kalmar än till Borgholm, men ändock återstå omkring 20,000 invånare, som skulle lida af indragningen. Borgholms lilla och fattiga samhälle med omkring 800 invånare, har för denna pedagogi gjort stora uppoffringar, köpt egen bekväm rektorsgård och byggt präktiga lokaler för en kostnad af öfver 25,000 kronor; och dertill bör väl någon hänsyn äfven tagas. Pedagogiens lokaler äro sammanbyggda med kyrkan och kunna således icke användas till andra ändamål. Om man jemför Borgholms läge, synes mig, att det vore mer skäl att bibehålla ett läroverk der än t. ex. i Marstrand eller Söderköping. Den ö, på hvilken Marstrand är belägen, är mindre än någon kyrkosocken på Öland. Och det måtte väl ej kunna förnekas, att kommunikationerna äro svårare från Borgholm till Kalmar eller Oskarshamn än från Marstrand till Göteborg och från Söderköping till Norrköping och Linköping. Utskottet har erinrat, att lärjungeantalet i Borgholm varit ringare än som torde kunna anses bero af blott tillfälliga omständigheter. Jag vågar påstå, att utskottet härutinnan misstagit sig. Det beror nemligen, efter mitt förmenande, på tillfälliga om-

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

ständigheter. Under tiden 1863—1870, då jag var föreståndare för denna skola, vexlade lärjungarnes antal emellan 25 och 40, och hade säkerligen varit större, om icke lokalen då varit så dålig samt till och med sådan, att den om vintern omöjligen kunde uppeldas. Att lärjungarnes antal sedan minskats, beror hufvudsakligen af följande förhållanden. Mina båda efterträdare tillträdde befattningen med bruten helsa och försvagade krafter samt förmådde därför föga utträtta. Under nära två decennier har kollegabefattningen och under de senare åren äfven rektorsbefattningen blifvit bestridd af vikarier, som ofta nog ombyttes och hvilka omöjligen kunde hafva något synnerligt intresse hvarken för samhället eller skolan. Af alla de samhällen, der jag vistats, är Borgholm det enda, der jag utträttat något, som, efter mitt eget omdöme, varit af verkligt gagn. Jag har därför tillgifvenhet för detta lilla samhälle samt yrkar på de grunder jag nu anfört bifall till herr Danielsons motion.

Herr Sundberg: Jag kan visst mycket gerna instämma med den förste talaren, som här hade ordet, i ett beklagande af det beslut, som inom Andra Kammaren är fattadt angående sjelfva löne-regleringen vid våra allmänna läroverk, men det är dock icke mödan värdt att mycket beklaga sig öfver denna händelse, emedan man i detta fall liksom i andra får föga sig efter hvad medkammaren med laglig rätt har gjort och bära med tålmod hvad som icke kan ändras. Nu har emellertid samme talare för att, om jag så får uttrycka mig, behålla någonting på hand för en blifvande löne-reglering, som säkert redan vid nästa riksdag kommer att föreslås, yrkat, att samma vilkor för indragningen af dessa pedagogier skall uppställas som vid frågan om terminsafgifterna. Mellan dessa två ting är dock, enligt min uppfattning, en ganska väsentlig skilnad. Terminsafgifterna äro påtagligen, enligt Kongl. Maj:ts eget förslag, pålagda för att kunna utan allt för starka uppoffringar från statens sida åstadkomma de förhöjda lönebelopp, som äro af Kongl. Maj:t föreslagna och äfven af denna kammare godkända. Då är det således ganska naturligt, att det vilkoret uppställles, att om lönerna utgå, så får beskattningen också utgå, men om lönerna falla, får också naturligtvis förslaget om beskattningen falla. Här är det något annat; det är fråga om att de s. k. pedagogierna skulle indragas. Den andre talaren, som hade ordet, talade om utskottets subjektiva smak i fråga om indragning af det ena eller andra af dessa läroverk. Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på, att detta är verkligen ingen smaksak inom utskottet, ty utskottet har grundat sitt omdöme på mycket fullständiga utredningar, som blifvit gjorda af läroverkskomitén år 1882, af Kongl. Maj:t, när han framlade sin proposition till 1887 års Riksdag, och af den nuvarande regeringen, när den framlade sin proposition till denna Riksdag. Det förslag till indragning, som här är framställt, grundar sig således på ganska stora auktoriteter. Då jag för egen del har den uppfattningen, att dessa läroverk i allmänhet utgöra sådana besynnerliga mellanting mellan folkskolor och hvad vi förstå med allmänna läroverk, att de egentligen motsvara hvarken den ena eller

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

andra sortens skolor, har jag icke något att invända mot att de försvinna. Hvad deremot det enda läroverk, som den andre talaren särskildt berörde, eller Borgholms vidkommer, erkänner jag villigt, att man i detta stycke kan känna sig något tveksam. Det är en läroanstalt, som ligger på en ö med en ganska stor befolkning. Men ett af de tu: antingen skall detta läroverk indragas eller skall det i analogi med hela den organisation, som är föreslagen, förvandlas till ett treklassigt läroverk. Huru vida nu detta bör ske, lemnar jag derhän. Utskottet har på grund af de upplysningar och utredningar som äro gjorda kommit till sitt resultat, därför att pedagogien under de senare åren varit ytterst fåtaligt besökt och vidare därför att en stor del af ön har verkligen bekvämare väg till Kalmar än till Borgholm. Nu är det likväl möjligt, att dessa förhållanden skulle kunna ändras, hvad lärjungeantalet vidkommer, om läroverket blefve litet fullständigare ordnad än hittills egt rum. Jag vill icke bestrida, att det vore en möjlighet och vågar därför ej heller motsätta mig denne talares förslag i fråga om Borgholm, om jag också saknar skäl att bestämdt tillstyrka hans förslag. Men i afseende på alla de öfriga tillåter jag mig att, utan det af herr Billing föreslagna villkoret, yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvilket är detsamma som utskottets, i den föredragna punkten.

Herr Sjöcrona: Den förste ärade talaren hänvisade, vid det förslag han gjorde i denna punkt, till Första Kammarens under sista sammanträdet fattade beslut angående terminsafgifterna, nemligen att dessas påläggande skulle bifallas endast under förutsättning att den föreslagna löneregleringen fastställdes.

För min del har jag ej ansett detta vilkor vara så synnerligen nödvändigt. Om jag hade haft den åsigten, skulle jag naturligtvis redan i utskottet gjort yrkande om att detta vilkor blifvit föreslaget. Jag anser nemligen och tager för aldeles gifvit, att Kongl. Maj:t ej skulle bifalla ett ensidigt beslut af Riksdagen om terminsafgifters påläggande. derest ej löneregleringen gått igenom. Men jag har kunnat vara med om att rösta för detta vilkor, emedan, såsom utskottets ärade ordförande redan anført, dessa båda saker stå med hvarandra i oskiljaktigt sammanhang. Om icke löneregleringen beviljas, behöfver svenska staten icke pålägga lärjungarnes föräldrar denna skatt, och om icke löneregleringen beviljas, gå ju också lärjungarne och deras föräldrar i mistning af den förmån, som kan vinnas för läroverken derigenom att lärarne blifva på ett tillfredsställande sätt aflönade och därför också kunna med mera nit och glädje egna sig åt sitt höga och viktiga kall. Men, såsom jag också vid förra sammanträdet i kammaren yttrade, jag har alltid varit och kommer alltid att vara emot att frågor, som icke med hvarandra hafva något inre eller oskiljaktigt sammanhang, hoppkopplas, och jag kan ej vara med derom, äfven om dermed åsyftas ett mål, som jag sjelf mycket gerna skulle vilja uppnå. Derför kan jag icke biträda den förste ärade talarens förslag.

Hvad angår det nu framställda yrkandet om bifall till herr Danielsons motion angående pedagogien i Borgholm, har utskottets ärade

ordförande redan så fullständigt besvarat detta, att jag deröfver icke behöfver vidare utlåta mig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

Herr Billing: Då två af utskottets ledamöter icke hafva ansett det af mig föreslagna villkoret behöfligt, eller leda till något gagneligt, skall jag icke hålla derpå. Får jag möjligtvis stöd från något håll, så kommer jag naturligtvis att vidblifva det.

Jag begärde ordet för att, med afseende på frågan om pedagogien i Borgholm, säga, att, då jag i utskottet utan tvekan varit med om indragningen af denna pedagogi, jag också nu anhåller att få bestämdt yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt. Ty det vill jag säga, att om Borgholms pedagogi skall bibehållas och man på samma gång vill skipa rättvisa åt andra orter, och man i den afsigten begynner undersöka frågan om de öfriga läroverken, så skall det ock visa sig, att lika mycket skall kunna anföras till deras fördel, som till Borgholms. Denna pedagogi är, såsom bekant, tvåklassig med för närvarande 13 lärjungar, och obestriddigt är, att i många fall har man på Öland vida lättare att komma till Kalmar än till Borgholms läroverk. Vi hafva pedagogier, som äro föreslagna till indragning, der det visserligen ej finnes mera än en klass, men deremot 26 lärjungar, och detta inom mycket stora landskap med betydliga afstånd till närmaste läroverk. Derfor synes mig uppenbart, att man icke gör full rättvisa åt öfriga landsdelar, om man bibehåller borgholmspedagogien samtidigt med att man indrager andra, hvilka hafva mycket större lärjungeantal.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i dess helhet rörande den föreslagna indragningen af denna pedagogi.

Herr Treffenberg: Det var ej min mening att uppträda i denna läroverksfråga, men då den föregående ärade talaren höll på att öfvergifva den ståndpunkt, som han klokt från början intagit, ansåg jag, att jag borde uppmuntra honom vidhålla sitt yrkande, hvilket han nu också gjort.

Här har på senare tider, i fråga om ordnandet af vårt försvar, framhållits angelägenheten af att, såsom det heter, hålla på indelningsverkets "köpkraft". Äfven här i denna fråga tror jag, mine herrar, det kan vara skäl att hålla på den nuvarande organisationens köpkraft för vinnande af ny lönereglering och att det således är anledning att bifalla herr Billings förslag, då det nemligen kan vara ganska godt att hafva, om det möjligen blir fråga om sammanjemkningar de båda kamrarna emellan. Man kan icke veta hvad betydelse Andra Kammaren kan fästa vid Första Kammarens beslut om bibehållande af de gamla pedagogierna, och om man icke möjligen derigenom skulle kunna befrämja löneregleringen.

I afseende å pedagogien i Borgholm ber jag få instämma med herr Sandberg.

Herr Törneblad h: Jag blef verkligen förvånad, då jag hörde den siste ärade talaren yttra sig om köpekraftens betydelse. Jag hade

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

icke väntat det från honom. Men dermed må nu vara huru som helst, Det är något, enligt min mening, fullständigt riktigt, att det politiska lifvet ej kan helt och hållet undvara sammanjemkningar af åsikter, eller uppoffringar från ena sidan, så väl som från den andra. Men om så är förhållandet, så minskas och försvagas styrkan af den ställning, i hvilken man befinner sig, om man själf gör ett afsteg från hvad man anser för det enda rigtiga och rätta. Är det så, att Första Kammaren finner organisationen af våra småläroverk påkalla en förändring, bör också Första Kammaren, trogen sina traditioner och sin kallelse, hålla på denna sin åsigt och ej göra den till en lekboll på kompromissernas och sammanjemkningarnas svallvägor.

Det finnes för öfrigt icke blott en eller annan punkt, i hvilken Första Kammaren sannolikt kommer att stanna i olika beslut om medkammaren. Det är redan en, nemligen frågan om skolläkarne, der detta inträffat, och betänkandet innehåller många punkter. Må då möjlighet till sammanjemkning framgå ur de åsikter, dem hvardera kammaren uttalat med aktning för sig själf och stående på den grund, som den anser vara den rätta.

Jag antager att Andra Kammaren, huru mycket jag än måste beklaga dess beslut i andra punkten af detta betänkande, dock ansett detsamma gå i en rigtning, som vore för vår undervisning fruktbringande, och då få vi, å vår sida, hålla på hvad vi anse vara rätt och billigt.

Småläroverken hafva i åtskilliga år fört ett mer eller mindre ty- nande lif, och att detta har tynat allt mer och mer sedan, efter 1887 års kongl. proposition, lärarefattningarna börjat tillsättas på för- ordnande, är ju gifvet. Men det ligger också i sakens natur, att dessa småläroverk icke utöfva det gagnande och helsobringande inflytande, som de större läroverken. Det beror hufvudsakligen, och en ärad talare har också i viss mån redan antydt det, på betydelsen af den eller de få personligheter, hvilka äro kallade att vid dessa läroverk föra bildningens talan, och dessas betydelse och inverkan beror jemväl på det inflytande, de mottaga utifrån. Det är äfven ganska förklar- ligt, att vid de högre läroverken, eller de femklassiga med åtskilliga eller många lärare, samarbetet utöfvar ett uppfostrande och föräd- lande inflytande, under det att en eller ett par tre lärare, inskränkta till sig själfva eller en ringa krets, och icke finnande den idealiserande inverkan, som andra lärare utöfva i umgänget med sina kamrater, i tidernas längd icke kunna oförminskadt bibehålla hela den förmåga att uppfostra och undervisa, som de från början haft, och därför är det äfven en naturlig sak, att småläroverken icke i längden kunna verka så som önskligt vore, i synnerhet som de så småningom ned- sjunkit till att vara en slags tjenarinnor åt de högre läroverken, un- der det att, genom den nu föreslagna ombildningen, ett vidsträcktare fält öppnas och lärarekrafterna derigenom också kunna göras mera fruktbringande. Det förefaller mig därför, som om vi gjorde rätt uti att hufvudsakligen bifalla hvad här är föreslaget.

Då pedagogien i Borgholm har nämnts, tillåter jag mig yttra, att då jag i allmänhet inom utskottet intagit den ståndpunkt att ej gerna

i någon enda punkt, vare sig jag gillat den, eller icke, vilja bidraga till sönderbrytande af Kongl. Maj:ts förslag, så har jag icke heller motsatt mig desamma. Inom läroverkskomitén har jag, i likhet med komiténs öfriga ledamöter, delat den åsigt, att Öland, såsom ett isolerad landskap, vore förtjent af sitt eget läroverk.

Slutligen ber jag att få tillägga en sak.

Under det att vi diskutera lämpligheten af att här göra ett vilkor, hvarigenom vi möjligen skulle kunna förlama Andra Kammarens handlingskraft, håller denna kammare, om jag ej misstager mig alltför mycket, på med att diskutera den ännu viktigare frågan om terminsafgifterna, och det ligger således fullkomligt inom denna kammares eget skön att derigenom afklippa alla vidare underhandlingar i den stora frågan. Dock tror jag icke att denna fråga bör anses afklippt eller förstörd förr, än utskottsbetänkandet blifvit genomgången till slut och man blifvit i tillfälle att taga i öfvervägande de olika åsikter, som der blifvit ställda vid hvarandra från den ena eller andra kammaren, samt utskottet haft möjlighet (möjligheten är kanske ringa) att försöka åtminstone rädda spillrorna af den kongl. propositionen.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag i dess hufvudsakliga del och ber särskildt, att, i fråga om Borgholms pedagogi, få förbehålla mig min rätt att votera så, som jag finner lämpligt, i fall votering förekommer.

Friherre Barnekow: Till hvad den siste ärade talaren yttrade har jag ingenting att tillägga, ty jag är af samma uppfattning, som han, dock ber jag att få säga några ord.

Kan det vara rätt att antaga något, som jag till alla delar ogillar, äfven om jag derigenom skulle kunna vinna mitt mål?

Nej, mine herrar, jag tror ej att detta är rätt, ty om jag fordrar att andra skola behandla mig på ett sätt, skall jag också behandla dem på samma sätt. Det är därför jag tror, att det vore hvarken klokt eller värdigt denna kammare att antaga ett sådant tillägg till denna punkt. Ty derigenom skulle ju denna kammare hafva gjort sig skyldig till alldeles precis detsamma, som den klandrat hos medkammaren.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Jag skall icke närmare uttala mig om arten af de beslut, som medkammaren fattat angående indragning af första klassen vid de allmänna läroverken och framflyttning af latinet till sjette klassen. Arten af dessa beslut är tillräckligt karakteriserad af den förste ärade talaren.

Hvad angår det vilkor, som samme talare föreslagit att fästas vid ett bifall till utskottets förslag i den föredragna 8:de punkten, anser jag, för min del, samma vilkor vara klokt och välbetänkt.

Man må tala så mycket som helst om kammarens traditioner och värdighet, så gäller dock här, som annorstädes, att när man för krig, måste man, för att icke stå värnlös, begagna samma vapen som fienden.

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

Det är möjligt att en sammanjemkning af kamrarnes olika beslut kan åstadkommas, men för att realisera en sådan möjlighet, är det också nödvändigt att denna kammare uppställer några vilkor, som vid en sammanjemkning kunna efterskänkas, derest medkammaren gör på samma sätt. Vi äro så vana vid kompromisser och sammanjemkningar, att jag verkligen icke vet, hvarför ett sådant tillvägagående i denna fråga skulle förefalla mera stötande än eljest. Det är ju en allmänt känd sak, att Andra Kammaren mången gång i en fråga fattat beslut just med afseende å det resultat, hvartill det kunde leda vid en kommande sammanjemkning.

Nu är ju så, att grundlagen bjuder, att om kamrarne stanna öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt utskott sig yttrat, uti hufvudsakliga eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, så vidt möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till kamrarna inkomma. Detta gäller så allmänt, att äfven statsutskottet bör i de frågor, som utskottet behandlar, föreslå en sammanjemkning, fastän, såsom vi veta, statsutskottet i allmänhet omedelbart skriker till framställande af vteringsproposition i ämnet.

Här är emellertid utsigt till att en sammanjemkning kan komma till stånd. Så vidt jag vet, äro dessa småläroverk synnerligen miss-hagliga för Andra Kammaren, möjligen i ännu högre grad än för den Första, och därför tror jag att det föreslagna vilkoret skulle kunna göra godt. Dessutom vet jag verkligen icke, i hvad mån hela den föreliggande frågan skall betraktas såsom en enhet, eller såsom ett aggregat af olika förslag. Det torde blifva ganska svårt att utan sammanjemkning af utskottet afgöra, huru vida vissa delar af förevarande ärende kunna anses vara samfäldt bifallna af Riksdagen, eller om allt har fallit till följd af kamrarnes olika beslut.

På dessa grunder biträder jag den första ärade talarens yrkande om införande af det föreslagna vilkoret för bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Sandberg: Endast några få ord. Jag vill blott bedja att få fästa uppmärksamheten på den upplysning, som meddelats af en föregående talare, att läroverkskomitén för sin del föreslagit bibehållandet af det allmänna läroverket i Borgholm.

En annan talare har med hos honom vanlig skärpa förklaradt, att dess bibehållande vore orättvist och obilligt. Mot honom tager jag mig friheten att, om möjligt med lika skärpa, förklara, att, om läroverket i Borgholm indrages, är det i hög grad orättvist och obilligt att icke äfven indraga läroverken i Marstrand och Söderköping.

Herr Reuterswärd: Är tillståndet kamrarne emellan sådant, att krigsförklaring redan utgått, och är förhållandet sådant, att den ena kammaren skall försöka göra den andra så mycket obehag, som möjligt — må man då, men först då söka med alla möjliga loffiga medel föra detta krig. Men jag hoppas och tror, att på den ståndpunkten äro vi dock lyckligtvis icke, hvarför jag, för min del, värdsamt an-

håller, att det af herr Billing föreslagna tillägget ej måtte af kammaren bifallas.

*Indragning
af vissa
läroverk.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu föreliggande moment yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af herr *Billing*, att Riksdagen, med vilkor att den af utskottet föreslagna aflöning för lärarne vid de allmänna läroverken fastställes, måtte, med afslag å herrar Lundbergs och Danielsons motioner, bifalla Kongl. Maj:ts förslag: att efter nästa läsårs slut o. s. v., lika med utskottets hemställan; samt 3:o) af herr *Sandberg*, att kammaren, med godkännande af herr Danielsons i ämnet väckta motion, skulle i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Härefter gjorde herr grefven och talmannen propositionen i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herrar *Treffenberg* och *Sandberg* begärde votering, i anledning hvaraf herr grefven och talmannen upptog hvartdera af de öfriga yrkandena med hemställan, huru vida kammaren ville antaga detsamma såsom kontraposition i den förestående voteringen, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Sandbergs yrkande.

Då emellertid herr *Treffenberg* begärde votering jemväl om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till hvad Riksdagens första särskilda utskott hemställt i mom. a) af 8 punkten i dess utlåtande n:o 1 kontrapositionen skall innehålla bifall till herr Sandbergs yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den af herr Billing föreslagna ändring.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—67;
Nej—37.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Riksdagens första särskilda utskott hemställt i mom. a) af 8 punkten i sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren att, med godkännande af herr Danielsons i ämnet väckta motion, i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver företagna omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—83;

Nej—21.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

*Indragning
af allmänna
läroverket i
Sölvesborg.*

Mom. b).

Herr statsrådet Wennerberg: Utskottet, särskildt denna kammarens ledamöter, hafva visat mot den kongl. propositionen ett ganska stort tillmötesgående. I denna lilla punkt, som det kan tyckas, skiljer det sig dock från densamma, och det af Kongl. Maj:t till ombildning föreslagna läroverket i Sölvesborg föreslås här till indragning. Hvilka osynliga skäl, utskottet därför haft, det vågar jag icke, åtminstone icke ännu, vidröra. Se vi på de synliga, som hvar och en kan inhemta, så gifvas der icke några.

Sölvesborg har under den senare tiden utvecklats sig hastigt, men alltjemnt fortgående; och om vi se på den tabell, som på sid. 84 finnes, så står det der upptaget 1889 med 47 lärjungar, således nära dubbelt mot något af de till indragning föreslagna. Jag kan tillägga, att för närvarande termin har antalet ökat sig ännu mera, och det är nu öfver 50.

I allmänhet, mine herrar, äro de mindre läroverkens anseende och tillväxt i högsta grad beroende på lärarne och främst på rektorn. Detta gäller visserligen också om de större, men egentligen om de mindre. Det har varit så med Sölvesborg under den tid, då det hade få lärjungar, att rektorn, en för öfrigt synnerligen framstående man,

särskildt här vid riksdagen, var föga fallen för det pedagogiska kallet. Sjelf hade jag såsom inspektor, då jag för flera år sedan reste omkring till läroverken, den ledsnaden, att just i Sölvesborg få tilldela rektorn, såsom min pligt bjöd, en ordentlig skrapa för det sätt, hvarpå läroverket sköttes. Han har gått; en annan rektor har kommit i hans ställe. Denne är en synnerligen framstående rektor; och från första stunden, han mottog sin befattning, steg läroverket i anseende. Det har nu som sagdt, öfver 50 lärjungar. Kan man då vilja indraga detta läroverk, då det högsta antalet i de läroverk, som föreslagits till indragning är 24? — Det torde vara svårt.

Men jag kommer nu till hvad jag löst vidrörde nyss. Det kanske finnes ett annat skäl, som torde förmått utskottet att med en viss misstro se detta stora antal lärjungar. Det var icke utan, att blott få veckor, innan Kongl. Maj:ts förslag inkom, ett rykte spreds, att man hade tagit emot från folkskolan likt och olikt för att få upp antalet i läroverket. Jag ansåg min skyldighet vara att undersöka förhållandet, och jag fann att ryktet var ogrundadt. Särskildt har jag ett utlåtande från stadsfullmäktige i Sölvesborg och en särskild inlaga från stadens målsmän och föräldrarne till de gossar, som intagits, hvilka handlingar vederlägga detta rykte. Då således det möjliga inre skälet för en vägran till Kongl. Maj:ts proposition angående Sölvesborg torde få anses fallt, och då icke några ytterligare skäl kunnat anföras att frångå Kongl. Maj:ts proposition, hemställer jag vördsamt till kammaren, om den icke ville finna öfverensstämmande med hvad rätt är, att detta läroverk upptages till ombildning, i stället för indragning.

Herr Billing: I Kongl. Maj:ts proposition 1887 föreslogs till indragning också Sölvesborgs treklassiga läroverk. I den nuvarande propositionen föreslås dess bibehållande, och herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet har angifvit grunden, hvarför han nu har föreslagit, att detta läroverk skulle bibehållas, nemligen att antalet lärjungar har betydligt ökats under de senaste åren. Lika med honom kan jag också af egen erfarenhet konstatera, att det ringa antalet lärjungar i Sölvesborgs skola under den förre rektorn i väsentlig mån berodde på dåvarande lärare, likasom jag kan konstatera, af personlig bekantskap med den nuvarande rektorn, att han är en mycket duglig man. Men oaktadt jag gerna medgifver detta, kan jag dock icke medgifva, att det endast berodde på de förre lärarenas mindre duglighet, att i detta läroverk funnos så få lärjungar likasom jag, för min del, icke kan tro, och då icke heller kan medgifva — när jag anser mig hafva någon personlig kännedom om förhållandet — att höjningen i lärjungarnes antal berott endast derpå, att läroverket fått en så duglig rektor. Lärjungarnes antal har höjts i Sölvesborg på ett högst märkvärdigt sätt. Under perioden 1879—83 funnos i de tre klasserna sammanlagdt i medeltal 17 lärjungar. Således icke fullt 6 i hvarje klass. Under perioden 1884—88 funnos också endast 17 lärjungar, således icke fullt 6 i hvarje klass. Då höjdes med ens summan af lärjungar, jag kan icke säga, om det var höstterminen

*Indragning
af allmänna
läroverket i
Sölvesborg.
(Forts.)*

*Indragning
af allmänna
läroverket i
Sölvesborg.
(Forts.)*

1888 eller höstterminen 1889, på ett högst märkvärdigt sätt. Om jag icke missminner mig, och jag tror icke att jag gör det, uppflyttades eller uppgingo med ens från folkskolan i Sölvesborg till det allmänna läroverket 20 lärjungar. Jag kan omöjligen öfvertyga mig derom, att en sådan hastig öfversvämning från folkskolan in i detta allmänna läroverk är af normal natur och sådan att man kan vänta, att den skall fortfara, och jag kan ännu mindre, med kännedom om förhållandena i denna stad, anse, att det vore önskvärdt, att det fortfarande blefve fallet, att så många skulle tagas från folkskolan och flyttas in i det allmänna läroverket.

Herr statsrådet har fäst uppmärksamheten på, att nu finnas i Sölvesborg 50 lärjungar, och han sade, att alltså har det läroverket flere lärjungar än något af dem, som äro föreslagna till indragning. Ja, absolut sedt, är det nog sant, men jag får fästa uppmärksamheten på, att Sölvesborgs läroverk har 3 klasser. Det blir 16 lärjungar i hvar klass, och om vi se på statens kostnader för öfriga läroverk, så finna vi, att det finnes allt åtskilliga, som i detta afseende kunde hafva större anspråk på att få en omorganisation. Ty vi hafva små läroverk — jag skall nu blott hålla mig till dem, som ligga i Vesterås stift — der vi hafva t. ex. i en enklassig pedagogi 26 lärjungar. Då så är förhållandet, har väl denna skola, från den nämnda synpunkten sedt såsom ock från många andra synpunkter, ett vida kraftigare laga försvar, än ett elementarläroverk, som har tre klasser och 50 lärjungar. Detta så mycket mer, som den af mig nämnda pedagogien icke har fått detta höga antal på en termin, då kongl. proposition väntades om dess indragning. Under 5 års lopp har den haft öfver 20 lärjungar. Det är pedagogien i Säter, jag åsyftar.

Om jag nu ser saken från en annan synpunkt, från synpunkten af Sölvesborgs belägenhet i förhållande till andra läroverk, så finnes säkerligen icke något af de till indragning föreslagna läroverken, som har en så nära belägenhet till andra, icke öfverbefolkade läroverk, som Sölvesborgs, hvilket ligger 3 mil från Kristianstads och lika långt från Karlshamns läroverk. Mellan Sölvesborg och Kristianstad och Karlshamn är jernvägsförbindelse. Således kan väl icke någon stad ligga så väl till för att kunna umbära ett läroverk som Sölvesborg. För att uppdraga en jernförelse vill jag nämna, att i Dalarne hafva vi 2 pedagogier, i Säter och Hedemora, som blifvit föreslagna till indragning. Jag har icke i utskottet velat påyrka deras bibehållande särskildt derför, att i viss mån kan sägas om det ena af dessa läroverk detsamma, som kunde sägas om Sölvesborgs förr i verlden. Men jag vill fråga, om det kan vara öfverensstämmande med billighet, att ett så stort landskap, som Dalarne, skall hafva blott ett läroverk, under det att ett så litet landskap, som Blekinge skulle (utom Sölvesborgs) hafva ett fullständigt i Karlskrona och ett 5-klassigt läroverk i Karlshamn. Obillighet framträder klart, i synnerhet då man betänker att i det förra landskapet nu finnas två läroverk, som ligga hvarandra så nära, som Säter och Hedemora, hvilka skulle kunna slås tillsammans, då man under vanliga konjunkturer skulle komma upp till ett lärjungeantal, vida högre än det i Sölvesborg.

Jag tror därför icke, att den höjning i lärjungeantal, som Sölvesborg visat under den senaste tiden, endast beror derpå, att läroverket har fått dugligare lärare, och jag accentuerar, att Sölvesborgs samhälle har större lätthet att sända sina ynglingar till andra läroverk, än någon af de andra städer, hvilkas små läroverk föreslagits till indragning och som öfverlupit oss i utskottet med ansökningar om att verka för att deras läroverk måtte få bibehållas. Det är icke alla samhällen, som hafva den dristigheten att gå till ecklesiastikministern med sina önskingar, men de hafva gått till särskilda ledamöter i utskottet, som de trott kunna verka för dem. Jag kan, för min del, icke blifva öfvertygad om, att det finnes några verkliga skäl, som tala för bibehållande af Sölvesborgs läroverk, mera än för många af de öfriga små läroverkens bibehållande, hvarför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Indragning
af allmänna
läroverket i
Sölvesborg.
(Forts.)*

Herr statsrådet Wennerberg: Jag skall bedja den förre ärade talaren att få framställa min åsigt om behovet af en skola äfven i ett litet stadssamhälle, en åsigt, som icke öfverensstämmer med hans. Det att hänvisa lärjungarne från ett litet, i allmänhet mindre bemedladt samhälle att fara till en större stad, t. ex. Karlshamn eller Kristianstad, der ett större läroverk är beläget det anser jag vara att beröfva dem den medborgerliga bildning, som de skulle kunna erhålla i sin egen stad. Att skicka dem till något annat mindre läroverk, det vore åter verkligen påkostande för ett litet samhälle, som har gjort och vill göra något för att hafva sin egen skola.

Jag vill icke inlåta mig på en jmförelse mellan de rikt befolkade trakterna kring Sölvesborg och de glest befolkade i Dalarne, icke heller vill jag tala om det olika behovet af dylika skolor på landsbygden och i städerna. I städerna är det särskildt för yrkesidkarne, för handtverkarne nödigt att hafva den allmännaste bildningen att tillgå på nära håll. Skjuter man undan den till ett annat ställe, så få de den icke, till stor skada för sin framtid, ty de flesta hvarken vilja eller kunna fortsätta studierna annorstädes eller alla klasser framåt. Att få den endast i folkskolans mått är åter att förqväfva en utveckling, som kunde lemnas dem för ganska ringa medel. Det är ett skäl, hvarför jag anser, att man icke bör alltför noga räkna med de södra delarne af Sverige i afseende på deras rikedom af både högre och lägre läroverk. Der folkmängden är större, der fordras ock flere anstalter.

Hvad nu beträffar skälet, hvarföre det skulle blifvit så många lärjungar, tror jag mig, utan att vidare tala om de duglige lärare, som nu kommit på tal, kunna nämna något annat såsom förklaring. På den tid, då det var blott 6 lärjungar i hvarje klass eller 17 lärjungar inalles, då fingo de förmögnare i Sölvesborg skicka sina lärjungar till angränsande läroverk, der de kunde få en ordentlig undervisning. När det sedan kom duglige lärare till Sölvesborg, då behöfde de icke detta. Det är det ena skälet till det ökade antalet. Det andra är ovedersägligen lärarnes förtjenst och särskildt den utmärkte rektorns.

*Indragning
af allmänna
läroverket i
Sölvesborg.
(Forts.)*

Då jag för min del icke kan finna någon anledning till att detta antal skulle minskas, och ej heller har något skäl att hänvisa en del af de talrika lärjungarne till ett större läroverk, enär mindre läroverk i trakten icke finnas, dit dessa lärjungar lämpligen skulle kunna skickas, alltid med stor kostnad för föräldrarne, inser jag verkligen icke, hvarför afslag å Kongl. Maj:ts förslag yrkats.

Herr Sundberg: Blott några få ord anhåller jag att få framföra och vill i öfrigt instämman med herr Billing. Jag tror icke mycket på behöfligheten af Sölvesborgs läroverk, utan tror, att de skäl, som af den nyssnämnde talaren hafva blifvit anförda, äro fullgiltiga. Det talades om, att det är synd att från en liten stad i en tätt befolkad ort låta lärjungarne gå till andra städer för att der söka den utbildning, af hvilken de kunna vara i behof, men det lära de väl få finna sig vid i Sölvesborg och dess omnejd, lika bra som i en hel mängd af de andra städer med omnejd, om hvilka beslut här redan är fattadt. Hvad den täta befolkningen der omkring Sölvesborg beträffar, har jag visserligen icke några statistiska siffror till hands; men det skulle mycket förvåna mig, om befolkningen i denna bygd kan anses talrikare, än t. ex. befolkningen omkring staden Linde. Hvad Dalarne beträffar, är det väl sant, att denna provins är glesare befolkad än den del af Blekinge, der Sölvesborg ligger, men, märken väl, mine herrar, att Dalarnes begge pedagogier, både den i Säter och den i Hedemora, äro utan betänkande indragna, och hela denna provins är sålunda hänvisad på Falun ensamt. Skulle det då vara så märkvärdigt vådligt att hänvisa Sölvesborgs ungdom till de nära och beqvämt, i förhållande till Sölvesborg, belägna städerna Karlshamn och Kristianstad? Jag tror det knappast, och jag tror likaledes, såsom af samme talare blifvit anmärkt, att den hastiga tillväxt, som läroverket i Sölvesborg har fått, gifver någon anledning till hvarjehanda tankar, huru vida denna hastiga tillväxt kan vara fullt normal, trots det att vi fått en så förträfflig rektor på platsen, som här är nämndt.

Sammanlagdt, det ena med det andra, har jag inom utskottet slutligen icke kunnat annat än biträda pluralitetens mening. Jag får dock säga, att jag har så mycken respekt för Kongl. Maj:ts ord och den utredning, som kommit från regeringen, att jag länge tvekade, och till och med gjorde något motstånd beträffande detta Sölvesborgs läroverk, men jag blef slutligen på många sätt öfvertygad om riktigheten af dess indragning och står ännu fast dervid, hvarför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt och sedan på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

9 punkten.

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.*

Friherre Klingspor: På sid. 52 i betänkandet har chefen för ecklesiastik-departementet till statsrådsprotokollet den 14 februari 1887 yttrat några ord, på hvilka jag skulle be att få taga fasta. Han har der betonat, att den anmärkta fåtaligheten af lärjungar vid de lägre läroverken skulle leda till "slöseri med statsmedel", der förhållandet icke vore det rätta mellan lärare och lärjungar. Hvad menas med slöseri med statsmedel i detta fall? Jag har sökt i Kongl. Maj:ts proposition för att få reda derpå och kommit till den uppfattning, att omkring 200 kronors kostnad måste statsverket i allmänhet underkasta sig för hvarje lärjunge; således bör anses, att om man allt för mycket afviker från nämnda siffra, man är inne på "slöseri med statsmedel". För att något så när komma till denna siffra, behöfves, efter hvad jag kan se, för ett högre läroverk omkring 300 lärjungar, för ett femklassigt omkring 90 lärjungar och för ett ombildadt läroverk, sådant utskottet föreslagit, omkring 50 lärjungar. Nu är att märka, att i denna fråga beröres egentligen endast de lägsta läroverken. Det hade varit önskligt, att Kongl. Maj:ts förslag varit mera omfattande än det föreliggande, ty åtskilliga läroverk finnas, der missförhållandena äro synnerligen påfallande. Vid läroverken i Hudiksvall och Luleå går kostnaden för hvarje elev upp till omkring 400 kronor. Dessa läroverk äro ofullständiga och jag föreställer mig, att, om de vore fullständiga, man skulle kunna vinna bättre resultat i detta afseende. I Södermanland hafva vi två läroverk, ett i Strengnäs och ett i Nyköping. I Nyköping är ju lärjungeantalet ganska beaktansvärdt, men i Strengnäs närmar sig kostnaden för lärjunge till 500 kronor. Båda dessa äro latinläroverk, och det synes mig därför egendomligt, att i fråga om det ena af dessa, som ligger i en trakt, afstängd från all kommunikation, någon förändring icke skulle anses erforderlig. På senare tider hafva genom kommunikationsförhållandena alldeles nya centra uppstått, och såsom en följd deraf behöfvas också förändringar i det, som af gammalt består. Detta kan gälla icke blott förenämnda, utan äfven andra läroverk. Då nu en ombildning af vissa läroverk är föreslagen, vill jag framhålla, att det finnes femklassiga läroverk, som på grund af sitt elefantal också ådraga staten en exempellös stor kostnad, nemligen omkring 500 kronor. Bland dessa komma i främsta rummet läroverken i Norrtelje, Enköping, Piteå och Haparanda. Jag föreställer mig, att det vore möjligt att inrymma dessa läroverk bland de af utskottet till ombildning föreslagna, utan att någon skada skedde, då ju afsigten är att utbilda dessa senare till femklassig undervisning. Bland de läroverk, som nu föreslås till ombildning, finnas några, som hafva ett afsevärdt litet antal elever. Läroverkskomitén har framhållit, att en orsak härtill möjligen kan vara, att undervisningen i dessa läroanstalter är af så ringa omfång. Men vid de femklassiga läroverken kan omöjligen detta skäl gälla, ty dessa hafva haft en utsträckt undervisning under längre tid. Af de till ombildning föreslagna läroverken hafva de i Söderköping, Askersund, Trelleborg och Marstrand ett så litet antal elever att kostnaden för dem uppgår till ungefär det belopp, som

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.*
(Forts.)

nyss nämndes. Efter läroverkskomiténs förslag skulle vi sätta en minimisiffra (30) för elevantalet, under hvilken siffra ett läroverk icke borde bibehållas. Utskottet synes icke hafva fäst sig vid en sådan minimisiffra. Vid läroverket i Söderköping har lärjungeantalet på senare åren ökat till 35, och, då dertill kommer, att det ligger centralt i en rik ort, kan detta läroverks fortvaro under lämplig form möjligen anses befogadt. Askersund deremot är en obetydlig plats, och jag föreställer mig, att läroverket der icke är värdt den uppoffring, det kräfver, emellan 350 ock 400 kronor för lärjunge. För Trelleborg gäller ungefär detsamma, utom att Trelleborg gått utföre under de senare åren. Marstrand har sin egen historia. Der uppgår kostnaden för elev till öfver 500 kronor. Lärjungeantalet der har också minskats från i medeltal 22 under början af 80-talet till 19 år 1886. Staden har också i viss mån gått tillbaka. Förr fans der en rektor, som sjöng så vackra visor i borgarståndet att han lyckades få läroverket till 3-klassigt. Då fans också garnison på platsen. Staden har stora naturliga förmåner: badgäster om sommaren och sill om vintern, men se vi på undervisningen, tror jag icke att den lemnar några stora resultat. Jag vill ännu en gång påpeka, att kostnaden för elev der möjligen komme att uppgå till omkring 600 kronor. Begagnar jag mig nemligen af de siffror, som Kongl. Maj:ts proposition innehåller, skulle ett lägre elementarläroverk kosta minimum 9,150 kronor och med ålderstillägg o. s. v. i vissa fall ända till 11,600 kronor. Jag vill nu icke göra något yrkande, derför att de anmärkningar, som jag framställt, äro allt för omfattande att det skulle medföra något resultat, vare sig jag begärde återremiss eller skulle följa reservanternas i afseende på Söderköping och Marstrand. Hvad Marstrand beträffar, förnekar jag bestämdt att något afseende behöfver fästas vid dess läge. Det ligger nära Göteborg och har goda kommunikationer, hvartill kommer att ungdomen derstädes i regel går ut till sjös och att undervisningen oftast ej vinner annat mål än att barnen någon tid skola vara upptagna af skolan för att ej gå och slå dank.

Herr Ehrenborg: I en motion har i Andra Kammaren herr Wester hemställt, att, vid ombildningen af Engelholms läroverk, detsamma skulle förseas med 4 ämneslärare. Särskilda utskottet har vid behandlingen af denna motion ansett sig icke kunna tillstyrka densamma. Jag för min del anser, att det icke finnes något skäl att afslå denna motion, utan att flera skäl tala för att detta läroverk vid ombildning bör förseas med 4 ämneslärare. Utskottet har sagt: "Om också utskottet måste medgifva, att läroverket i Engelholm, som af Kongl. Maj:t ansetts böra erhålla 3 ämneslärare, såsom herr Wester i sin motion framhållit, har ett för ett så beskaffadt läroverk stort lärjungeantal, anser sig dock utskottet icke nu böra hemställa om att detta läroverk skulle såsom herr Wester påyrkat erhålla 4 ämneslärare." Detta är hela den motivering, som utskottet har kostat på motionen. Redan skolkomitén 1882—83 hade satt upp detta läroverk att förseas med 4 ämneslärare. Det är visserligen sant att derefter lärjungeantalet sjunkit ned till 55, beroende derpå att rektorn sökte sig derifrån och

fick en annan plats, men under 30 års tid har detta läroverk läst sju klassens kurser, och såväl staden är i ständigt framåtgående, som kringliggande landsbygd tätt befolkad. Om man jämför lärjungeantalet i Engelholm med det i de två läroverk, som skulle förses med 4 ämneslärare, så ställer sig för närvarande lärjungeantalet större i Engelholm än i Warberg och Falkenberg. Vid 1889 års slut funnos nämligen 69 lärjungar i Engelholms läroverk, medan i Warbergs funnos 61 och i Falkenbergs 54. Tager man så i betraktande, att Laholms pedagogi kommer att indragas, finner man lätt, att lärjungeantalet i Engelholm måste ökas. En del af södra Hallands barn kommer nämligen att förflyttas dit. Derjemte behöfver Bjäre härad, en bland de starkast befolkade trakter i norra Skåne, ett läroverk, som kan taga emot det ökade antal lärjungar, som kan finnas nödigt. I södra delen af detta härad har man förut sändt sina barn till Helsingborg; men vi känna litet hvar, att Helsingborgs läroverk är alldeles öfverfullt. Engelholm hade under de senare åren utfäst sig att aflöna en fjerde lärare, hvilket förhållande visar, att staden är lifligt intresserad för att hålla uppe femte klassens kurser i läroverket, och talar i min tanke klart och tydligt, för att detta läroverk bör förses med 4 ämneslärare. Af ekonomiska skäl har staden för närvarande måst indraga denna plats. Jag skall be att få yrka bifall till herr Westers motion.

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)*

Herr Törneblad: Såsom af anteckning i slutet af utskottets betänkande framgår, har jag af andra göromål varit hindrad att närvara i utskottet vid det definitiva afgörandet af frågan om småläroverkens ombildning och indragning. Jag har dock varit närvarande under diskussionerna och kan från dessa liksom från samma frågas behandling inom läroverkskomitén intyga, att det i denna för öfrigt ganska kinkiga fråga om läroverkens omorganisation knappast finnes något svårare än att sätta gränser, beroende af det ena läroverkets lärjungeantal i förhållande till det andras. Det är hufvudsakligen detta skäl, som, så vidt jag kan förstå, har gjort, att utskottet i allmänhet hållit sig mycket nära intill Kongl. Maj:ts proposition i ämnet med ett undantag, som nyss blifvit nämndt. Så fort man aflägsnar sig från Kongl. Maj:ts förslag i detta fall, råkar man ut på de olika intressenas något gungande mark. Huru berättigadt det än må vara att förvandla läroverket i Engelholm på sådant sätt, som den siste värde talaren föreslagit, torde det dock möta någon betänklighet, att Riksdagen skulle göra det i den form, som nu föreslagits, eller rent af på eget initiativ. Utskottets förfarande i detta fall öfverensstämmer temligen noga med den praxis, som i allmänhet varit iakttagen inom statsutskottet, att, i afseende å utvidgningen af bestående statsinstitutioner, Riksdagen så litet som möjligt bör taga annat initiativ än det, som kan antagas ligga i en välvillig motivering. Denna välvilliga motivering finnes i sjelfva verket vid Engelholms läroverk. Den är af den föregående talaren uppläst. Då den är mycket kort, tillåter jag mig att ytterligare betona densamma. Det heter: "Om också utskottet måste medgifva, att läroverket i Engelholm, som af Kongl. Maj:t ansetts böra erhålla tre ämneslärare, såsom herr Wester

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)*

i sin motion framhållit, har ett för ett så beskaffadt läroverk stort lärjungeantal, anser sig dock utskottet icke nu böra hemställa om, att detta läroverk skulle, såsom herr Wester påyrkat, erhålla fyra ämneslärare“. Nu vill jag mycket gerna erkänna, att “nu“ icke är kursiveradt, men det kan man göra i diskussionen, om man vill, och jag är fullt öfvertygad om, att, i fall i framtiden beslut i denna riktning påfordrades, ordet nu blefve kursiveradt. Jag skall således alls icke inlåta mig på någon vederläggning, utan endast anmärka, att äfven läroverket i Alingsås i sådant fall skulle kunna göra något anspråk på att ihågkommas.

Hvad åter beträffar det resonnement, som fördes af den talare, som först hade ordet i denna fråga, innehöll det utan tvifvel åtskilligt att tänka på. Hvad han framdrog stöder sig i viss mån också på läroverkskomiténs framställning i ämnet. Läroverkskomitén har uttalat åsichter, som i vissa fall gå längre än Kongl. Maj:t och utskottet nu framställt, t. ex. i afseende å både Hudiksvall och Strengnäs. Dock bör det anmärkas, att, så länge domkapitelsinstitutionen finnes qvar i Strengnäs, det möter rent praktiska svårigheter att förvandla detta läroverk, vid hvilket prof skola afläggas, till ett femklassigt, och det torde icke vara skäl att komplicera frågan genom att införa den på detta fält. Hvad den förste talaren framhållit, har i sjelfva verket också i icke så obetydlig mån blifvit uppmärksamadt både af Kongl. Maj:t och utskottet. Det förhåller sig nemligen så, att i utskottets förslag liksom i Kongl. Maj:ts ingår tanken på att en mer eller mindre praktisk linie skulle kunna inrättas vid de till ombildning föreslagna läroverken. Om nu också detta kan anses vara tvifvelaktigt och böra blifva föremål för blott och bart försök, så länge institutionen icke är fullt pröfvad, måste dock erkännas, att, om den praktiska linien skulle visa sig hafva någon framtid, läroverken skulle lättare kunna fylla skolsalarne med lärjungar än annars, hvartill också kommer den ytterst viktiga omständighet — som kanske icke torde hafva blifvit till fullo beaktad — att dessa läroverks styrelser hafva rättighet att i mån af utrymme mottaga qvinliga lärjungar. Vid sådant förhållande är det alldeles klart, att sifferantalet, sådant det gestaltat sig under den gångna tiden, icke kan blifva en tillförlitlig mätare på hvad som i framtiden och till och med i den närmaste framtiden skulle kunna inträffa. Det skulle ju kunna hända, att tilloppet af qvinliga inträdessökande icke blefve så litet, och att läroverken således vid ett sådant försök i samundervisningens tjänst komme att blifva mera lifaktiga, än de under andra förhållanden skulle kunnat visa sig. Nu erkänner jag mycket gerna, att frågan om samundervisningens införande äfven i de tre- och tvåklassiga läroverken har sina betänkligheter, och att, såsom vid behandlingen af denna fråga i fjorårets norska storting yttrades af dåvarande kultusministern, det har sina ganska allvarsamma betänkligheter att anordna undervisningen för kvinnor i större skala vid de läroverk, der icke någon qvinlig lärarinna finnes. Men det må nu vara framtidens sak att utveckla denna tanke. Skall det emellertid blifva något af detta, är det icke skäl att denna gång taga till för snävt med dessa

till ombildning föreslagna läroverk. Om jag också för min del skulle vilja vara med om att utesluta ett par af de nu nämnda från den krets, om hvilken Riksdagen nu skulle besluta, har jag icke velat påyrka det af samma skäl, som nyss nämnts, nemligen att, så fort man börjar bryta sönder, man icke vet, hvar man skall stanna. Dessutom bör jag tillägga, att i en följande punkt utskottet har föreslagit — och jag antager att, då detta icke har rönt något allvarsamt motstånd i utskottet, det icke heller har att möta något sådant i Riksdagen — att Riksdagen ville undersöka, om icke något femklassigt läroverk också borde undergå en omorganisation. Dermed är ju frågan icke med det beslut, som nu fattas så inskränkt, som man vid första påseende skulle kunna tro, utan det är tillfälle för realiserandet äfven af de önskingar, som den förste talaren ansett sig böra frambära. Jag tror därför, att det under närvarande förhållanden skulle vara klokast att bifalla utskottets förslag, sådant det blifvit framburet, om också både den ene och andre kan hysa tvifvelsmål om en eller annan detalj. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)*

Herr Sundberg: Här är redan ganska varmt inne, och jag fruktar, att den långa pedagogiska diskursen gjort kammarens ledamöter temligen trötta. Jag skall därför icke till förnyadt besvarande upptaga de två siste talarnes anmärkningar, helst den talare, som sist hade ordet, tillräckligt bemött desamma. Jag öfvergår således genast till flickorna, emot hvilka jag hyser några betänkligheter, naturligtvis icke emot dessa i och för sig sjelfva, utan emot den samundervisning, som af Kongl. Maj:t är föreslagen och äfven af utskottet förordad. Jag har inom utskottet haft mycket stora betänkligheter emot denna samundervisning, men jag har icke velat reservera mig emot beslutet. Emellertid kan jag icke underlåta att här under diskussionen uttala precis samma betänkligheter.

Jag får, för min del, bekänna, att jag icke tror på förträffligheten af den här föreslagna samundervisningen. Det vore märkvärdigt, om vid våra elementarläroverk en sådan samundervisning skulle vara en lycklig ny anordning, hvilken på folkskolans område icke slagit lyckligare ut än så, att öfver allt, der det låtit sig göra, skiljer man gossarna från flickorna och undervisar hvardera könet för sig. Erfarenheten af denna samundervisning är hittills inom den bildade världen mycket liten och har slagit ut på ett sätt, der denna undervisning i större skala varit tillämpad, att det icke manar till efterföljd. Hvad Europa vidkommer, hafva försök egentligen gjorts i några skolor i Holland. Der har likväl undervisningen varit allt för kort tid i gång, för att man med säkerhet skall kunna säga, huru den kommer att slå ut. Detsamma är förhållandet i Norge, der man har, jag tror knappast flera än 3 skolor, kanske några flera, der samundervisning existerar, men äfven der äro experimenten temligen färska. Den del af den kultiverade världen, der samundervisningssystemet i större skala är utfördt, är i Nordamerikas Förenta stater. Och hvad höres derifrån? Både godt och ondt. Somliga säga, att denna undervisning slagit förträffligt ut. En klass, hvars vitsord dock gäller ganska

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)*

högt, nemligen läkarne, säga i allmänhet tvärt om. Oppositionen emot samundervisningen derstädes synes, så vidt jag varit i tillfälle att döma, med hvarje år ökas. Om man, under sådana förhållanden, skall i vårt land på en gång införa samundervisning i 19 särskilda läroverk, måste detta anses vara något vågadt.

Jag skulle, för min del, icke hafva det ringaste att anmärka, om vid ett och annat af de lägre läroverken, der vederbörande kommuner önska detta, Kongl. Maj:t meddelade tillåtelse att på försök och tills vidare anordna en sådan undervisning, men att genom lag slå fast, att om alla dessa 19 kommuner besluta sig för samundervisning, skall denna i hvar och en pågå, det är för mig något starkt.

Jag nödgas således, till följd af min uppfattning af det mindre tjenliga i bägge könen samundervisning, rent af yrka på, att den punkt i 4 mom., som handlar om samundervisningen, må utgå. Jag anser derigenom Kongl. Maj:t alldeles icke betagen sin frihet att, på ett eller annat ställe, medgifva ett sådant experiment, om det finnes lämpligt.

Det heter i 4 mom.:

“att vederbörande kommunalstyrelse må i sammanhang med beslutet om förbemälda villkors uppfyllande afgöra, dels enligt hvilken bildningslinies undervisningsplan läroverket bör inrättas,

dels huru vida qvinliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas,

dock att kommunalstyrelsens beslut i ärendet skall Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse underställas.“

För min del önskar jag, att ur denna punkt orden “dels huru vida qvinliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas“ måtte utgå.

Det förefaller kanske herrarne underligt, att jag ifrågasätter en sådan ändring, men jag kan icke hjälpa, att så sker. Ju mera jag tänker på denna sak, dess mera reser sig mitt samvete upp emot att genom lag stadfästa att vid 19 läroverk på en gång skall införas samundervisning.

Riksdagens magt är stor, det vet jag nog, men den är icke tillräckligt stor för att förändra eller förvandla olikheten emellan de båda könen, som kallas man och qvinna.

Jag yrkar på, att de af mig föreslagna orden måtte ur 4 mom. utgå.

Herr Billing: Då den siste ärade talaren yrkade afslag på en del af utskottets förslag, och då jag inom utskottet icke haft något att invända emot den ifrågavarande punkten, anser jag mig skyldig att försöka försvara det, som blifvit föreslaget till utstrykning.

Jag tror icke, att någon, som till sitt lynne är betänksam, utan mycken tvekan kan gå in på ett så pass stort och nytt uppdrag, som innebäres i programmet om samundervisning mellan gossar och flickor. Jag vill icke heller neka till, att jag, för min del, kan hafva betänkligheter i detta hänseende, hvilka jag också haft tillfälle att i offi-

ciella utlåtanden uttala. Men å andra sidan synes det mig, som om man icke kunde bestrida, att programmet om samundervisning möjligen kan innebära något godt och att, om man begynner att tillämpa det med stor försigtighet och så småningom, det icke kan hafva någon synnerlig våda med sig.

Här är nu icke föreslaget, hvarken af Kongl. Maj:t eller af utskottet, att det bestämdt skulle blifva samundervisning i några eller i många eller ens i ett enda af dessa läroverk, utan här är föreslaget, att, om "kommunalstyrelserna, på grund af anställda särskilda undersökningar, ville besluta sådant, skulle det vara dem tillåtet att hafva samundervisning i dessa läroverk". När jag nu tänker på, att dessa läroverk äro mycket små och lärjungarne derstädes således icke hinna till någon högre ålder, att dessa under barndomen i allmänhet lefva tillsammans och hafva mycket gemensamt, synes det mig icke vara någon våda att medgifva denna föreslagna tillåtelse.

Det fins äfven ett positivt skäl, som för mig betyder ganska mycket i detta hänseende. Det är den mycket stora svårigheten för våra små stadssamhällen att bereda åt sina flickor en någorlunda fullständig undervisning. Man kan icke invända, att flickorna behöfva icke och böra icke få en sådan undervisning. Men det är för- enadt med mycket stora svårigheter att skaffa dem en sådan. Om de nu kunde undervisas tillsammans med gossarne och detta blott under loppet af några år, vore väl det icke så farligt; utan skulle det tvärt om bereda samhället mycket stora fördelar. Då jag icke tror, att det är någon stor våda uti att försöka något i denna väg, yrkar jag bifall till utskottets förslag i hela den föredragna punkten.

Herr Borg: I öfverensstämmelse med de åsigtter, som jag förut uttalat i denna fråga, anser jag det vara min skyldighet att äfven nu säga ett par ord i densamma.

Jag vill då först beröra förhållandena i Amerika, ett land, som man naturligtvis i Europa i allmänhet icke tager till mönster i något, icke en gång i undervisningsväg, men der likväl erfarenheten under rätt många år är stadgad i afseende på samundervisningen, hvilken erfarenhet således borde hafva något att betyda.

Den nästföregående talaren nämnde, att samundervisningens kredit skulle vara något i tillbakagående i Amerika. Detta har jag, så vidt jag varit i tillfälle att följa med dessa förhållanden, icke kunnat upptäcka. Tvärt om står denna erfarenhet, hvarom jag redan år 1885 här yttrade mig, ännu kvar, och den har blifvit än mera stadgad. Jag nämnde då, och vill upprepa det för de af herrarne, som då sutto i kammaren samt möjligen glömt det, men framför allt för dem, som vid nämnde tid icke tillhörde kammaren, att då undervisningsdepartementet i Amerika från hela unionen infordrade upplysningar om, huru samundervisningen slagit ut och hvad man tänkte om denna undervisning, så voro af alla de svar, som till departementet inkommo, omkring 350 obetingadt för samundervisningen, såsom i alla afseenden att föredraga; endast 20 à 30 uttalanden voro

Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)

tevsamma om hvilket system som var det bästa. En så öfverväldigande majoritet i denna stora stat, der man haft tillfälle och medel att i så rikt mått pröfva ifrågavarande metod, torde väl hafva någon vigt för hvarje folk.

Det nämndes vidare, att den erfarenhet, man vunnit i Holland, icke var tillräckligt långvarig för att man skulle kunna fästa sig dervid. Jag ber i anledning häraf få erinra om, att redan 1885 hade samundervisningen i holländska elementarläroverk fortgått i 12 år, med det ypperliga resultat, att 150 flickor, som undervisats tillsammans med gossar, från skolans lägsta afdelning, hade aflagt utmärkta examina, och under dessa 12 år hade kommunerna icke haft det ringaste att anmärka mot denna samundervisning, utan funnit den fördelaktig så väl i moraliskt som i ekonomiskt afseende. Det var nemligen så, att när Holland genomförde sin läroverksreform, hade det icke medel nog, såsom vi hafva haft, att bekosta en ofantlig massa med allmänna läroverk, utan det måste inskränka sig till ett mindre antal. I de mindre städerna, der man icke kunde få något statsläroverk, nödgades invånarne, som ville hafva tillfälle att bereda en högre bildning åt sina barn, att af rent ekonomiska skäl införa samundervisningen, hvilken, som jag nämnde, utfallit så fördelaktigt och emot hvilken man, tills dato, icke haft något att anmärka.

För några år sedan införde den norska regeringen i de s. k. "middelskolorna" (mellanskolorna) gemensam undervisning för gossar och flickor, utan att anmärkningar deremot blifvit gjorda eller några olägenheter deraf uppkommit.

Samundervisningen försattes med stor framgång äfven i vårt grannland Finland, hvilket såsom bekant har flera samundervisningsanstalter, som utan anmärkning existerat redan i flera år.

Rektor Palmgrens skola här i hufvudstaden har både i tal och skrift blifvit betraktad såsom en af de mest mönstergilla och efterföljansvärda anstalter för samundervisning, och äfven der har denna undervisning befunnits i alla afseenden fördelaktig.

Såsom herr Billing redan påpekat, ålägger det ifrågavarande förslaget icke de 19 kommunerna att intaga flickor i berörda skolor, utan stadgar endast, att de "få emottagas"; häri torde ligga en tillräcklig garanti för att icke dessa läroverk blifva allt för mycket betungade med flickor, utan hafva naturligtvis kommunalstyrelser och föräldrar och målsmän att ordna denna sak efter omständigheterna.

Det anmärktes också, att samundervisningen i folkskolorna för närvarande icke skulle vara så väl anskrifven, utan befinna sig på återgång, så att man flerstädes skilt goss- och flickklasser. Ja, detta må vara fallet i något särskildt stift eller i någon enstaka kommun, men jag tager mig friheten påstå, att i de allra flesta kommuner fortgår samundervisningen ännu i denna dag, likasom den fortgått i många tiotal af år, och detta utan att man hört, i tal eller skrift, något klander deremot. I pedagogiska kretsar är man ock fullt ense om, åtminstone har jag, vid de stora möten, som hållits här i Stock-

holm af framstående pedagoger och andra i ämnet hemmastadda, hört uttalas den enstämmiga öfvertygelse, att just samuppföstran är det bästa medlet att åstadkomma bland annat hos gossarna mera humanitet, hos flickorna kurage o. s. v.

*Ombildning
af vissa läro-
anstalter.
(Forts.)*

Och, mine herrar, vi kunna icke neka till, att i allmänhet betraktas familjens uppföstran såsom ett mönster för skolorna. Är det icke så, att i en familj, der både gossar och flickor finnas, blir vanligtvis uppföstran mindre ensidig och mera harmonisk än der blott det ena könet skall uppföstras? Ensidighet på detta område straffar sig nästan ständigt. Hufvudsakligen på dessa grunder vill jag på det varmaste anbefalla, att äfven flickorna måtte få rätt att mottagas i dessa anstalter, när kommunalrepresentationerna o. s. v. dertill gifva sin tillåtelse. De skola utan tvifvel behandla saken så, att hvarken skolorna eller moraliteten på något sätt deraf lida. Tvärt om skall barnens uppföstran, der samundervisning inträder, vinna en insats, som är värdefull och som vi icke böra släppa ifrån oss. Jag är slutligen tacksam för, det Kongl. Maj:ts regering varit betänkt på att å detta område sörja äfven för qvinnan, som i så många afseenden än i dag är tillbakasatt.

Herr Lindahl: Då i föregående punkt var fråga om att indraga de treklassiga läroverken i Ronneby och Sölvesborg, ansåg jag mig icke böra framställa något yrkande om dessa läroverks bibehållande, emedan jag anser det vara för dessa orter mera fördelaktigt, om, i stället för dessa läroverk, derstädes inrättades yrkes- och borgarskolor, om hvilkas understödjande af staten väl framdeles förslag kommer att framställas. Men på samma skäl, som jag ansåg, att man icke borde påyrka dessa treklassiga läroverks bibehållande, anser jag äfven, att läroverken i Marstrand och Söderköping icke böra bibehållas. Då därför en reservation föreligger om uteslutande af dessa två sistnämnda läroverk, hemställer jag, att denna måtte blifva föremål för proposition, och anhåller därför om bifall till denna reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr greffen och talmannen, att, som särskilda yrkanden framstälts beträffande några stycken af nu föreliggande punkt, det syntes lämpligast, att särskilda propositioner gjordes rörande samma stycken, och att, först sedan alla stycken i punkten blifvit behandlade, ingressen företoges till afgörande.

Herr greffen och talmannen anförde nu, att i afseende på första stycket i förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan måtte bifallas, dels ock, af herr *Lindahl*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden "Söderköping" och "Marstrand" uteslötes.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkan-

den, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i afseende på andra stycket, beträffande hvilket någon meningsskiljaktighet ej under öfverläggningen förekommit, blef sedermera på gjord proposition bifallen.

Herr grefven och talmannen yttrade vidare, att beträffande tredje stycket i föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Ehrenborg*, att kammaren, med godkännande af herr Westers i ämnet väckta motion, skulle i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Derefter anförde herr grefven och talmannen, att i afseende på fjerde stycket af nu föredragna punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Sundberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden "dels" — — — "dels huru vida qvinliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas" uteslötes, så att stycket erhöle följande lydelse: "att vederbörande kommunalstyrelse må i sammanhang med beslutet om förbemälda villkors uppfyllande afgöra, enligt hvilken bildningslinies undervisningsplan läroverket bör inrättas, dock att kommunalstyrelsens beslut i ärendet skall Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse underställas".

Härpå gjorde herr grefven och talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Alin* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Riksdagens första särskilda utskott hemställt i afseende på fjerde stycket af 9 punkten i dess utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den af herr *Sundberg* föreslagna ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 40.

Sedan kammaren här efter på gjord proposition bifallit hvad utskottet hemställt i afseende på öfriga stycken i den föredragna punkten, godkändes jemväl ingressen.

10 och 11 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

12 punkten.

Mom. a).

Herr Sandberg: Jag anser mig här böra omtala några förhållanden och ber om ursäkt för att jag, såsom rektor vid Oskarshamns läroverk, går in i detaljer.

För att minska olägenheten för samhället och orten deromkring af förbudet mot att latin skulle få läsas vid Oskarshamns femklassiga läroverk, meddelade jag i yngre år utan ersättning enskild undervisning i latin åt alla de lärjungar, som sådant önskade. När jag sedermera blef medlem af Riksdagen, lyckades jag öfvertala en yngre kollega att öfvertaga denna undervisning. Men under de sista åren har det icke varit för mig möjligt att anordna undervisning i latin, och följderna deraf har också blifvit den, att antalet lärjungar i läroverkets fjärde och femte klasser betydligt minskats.

Oskarshamns stadsfullmäktige beslöto för omkring tio år sedan enhälligt att ingå till stadens dåvarande representant vid Riksdagen med begäran att han skulle väcka motion, att undervisning i latin skulle få meddelas i Oskarshamns läroverk. En sådan motion blef också framburen, men afslogs på det vanliga skälet, att dylika framställningar borde komma från regeringen. Sedermera har en sådan framställning kommit från Kongl. Maj:t både år 1887 och 1890, men nu afstyrkes den af utskottet. Det torde vid sådant förhållande vara skäl att något undersöka de motiv, hvarpå utskottet grundar sitt afstyrkande.

Till en början heter det, att utskottet "fäst sin uppmärksamhet derved, att vid samtliga femklassiga läroverk med undantag af Oskarshamns undervisning meddelas å så väl latin- som reallinien, under det att vid åtskilliga bland dem antalet lärjungar på de skilda linierna är mycket ringa". Detta skäl synes mig mycket besynnerligt, då det i stället just talar för att, när undervisning å båda linierna meddelas i öfriga femklassiga läroverk, sådant ock borde få ske i Oskarshamns, helst som det här icke är fråga om tvångsundervisning, utan att

*Inrättande
af latinlinje
vid femklas-
siga läro-
verket i
Oskarshamn.*

*Inrättande
af latinlinie
vid femklas-
siga läro-
verket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

hvar och en lärjunge skulle få välja hvilken linie han eller hans målsman önskade,

Derefter föreslår utskottet i det följande momentet:

“att Riksdagen ville besluta ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning derom, huruvida en sådan omorganisation af vissa bland de femklassiga läroverken kan och bör verkställas, att vid dem undervisning komme att meddelas endast på en af de tre bildningslinierna“.

Om äfven en sådan skrivelse skulle aflåtas till Kongl. Maj:t, så kan jag icke inse någon fara uti att, intill dess en annan anordning varder beslutad, under närvarande förhållanden medgifva hvad samhället och orten ifrigt önskat, nemligen att latin skulle få läsas i Oskarshamns läroverk. Hvad blir nu följden, om utskottets förslag bifalles? Jo, att lärarne vid Oskarshamns läroverk få sexton timmar i veckan mindre undervisningsskyldighet än lärarne i de öfriga femklassiga läroverken. Detta förtjänar väl något afseende, särskildt i betraktande deraf, att Andra Kammaren just icke brukar vara villig att medgifva lindring i tjänstgöringen för embetsmän. Om Kongl. Maj:ts proposition nu bifalles, så är det ju den lättaste sak i världen att sedermera vidtaga de ändringar, som af de kommande anordningarna kunna blifva en följd, hvartill kommer att hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit icke skulle medföra ett öres kostnad för statsverket.

När således, som sagdt är, framställningen i detta ämne nu kommit från regeringen, när staden och orten ifrigt önskat det, och staden dessutom i förhållande till sina tillgångar för sitt läroverk gjort verkligen stora uppoffringar, — så har den t. ex. byggt ett gymnastikhus, hvars make sannolikt icke fins vid något femklassigt läroverk i hela landet, och som kostat öfver 20,000 kronor, — så tager jag mig friheten yrka, att Första Kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr statsrådet Wennerberg: Jag kan verkligen icke utfundera något skäl, hvarför den billiga begäran, som Kongl. Maj:t gjort för Oskarshamns läroverk, blifvit afslagen. Hade det kostat mera att hafva äfven latinundervisning i fjerde och femte klasserna, då skulle jag kunnat finna skäl åtminstone för Andra Kammaren att motsätta sig detta. Men det kostar icke en krona mera. Samma lärarekrafter skulle och skola i hvilket fall som helst finnas i Oskarshamn, och de kunna också meddela undervisning på latinlinien. Nog är det hårdt för ett samhälle, som, hvad på det ankommit, bekostat lärohus och fått lärarekrafter, att man skall hindra det att få åtminstone några dess barn undervisade för den blifvande s. k. klassiska linien. Följden af ett sådant beslut som detta är, att flera föräldrar få skicka sina barn redan från tredje klassen till ett annat läroverk.

Men nästan mer förunderligt förefaller det mig att i denna punkt ingen från denna kammare låtit anteckna sig såsom reservant. Här vill man således också säga nej till Kongl. Maj:ts förslag, och i Oskarshamns läroverk icke hafva den undervisning, som i alla öfriga

femklassiga läroverk nu meddelas å de båda linierna i fjerde och femte klasserna, och som på det nogaste sammanhänger med denna slags undervisning i hela riket.

För öfrigt tillåter jag mig erinra derom, att ett sådant beslut innebär någonting, som jag bestämdt vet att ledamöterna i särskilda utskottet från denna kammare och troligen icke heller kammarens öfriga medlemmar önska, nemligen att man derigenom gifver på hand och hjälper fram den besynnerliga begäran, som försports från Andra Kammaren, att flytta latinets till sjetta klassen. Gören på detta sätt, mina herrar, det ena femklassiga läroverket efter det andra fritt från latinlinien, och I hafven sjelfva hjälpt till att flytta latinets till sjetta klassen. Ännu fins det icke skäl till en sådan uppflyttning af latinets för hvar och en, som önskar, att detta språk må inträda såsom ett verksamt läroämne tidigare i undervisningen.

Jag är fullkomligt öfvertygad, att de framstående män, som sitta i särskilda utskottet, haft skäl för att icke vilja gå in på Kongl. Maj:ts proposition, ehuru jag ej förnämligt utleta dem, och jag skall därför med största uppmärksamhet höra efter, hvilka dessa skäl kunna vara.

Herr Sundberg: Herr statsrådet och chefen för ecclesiastikdepartementet yttrade nyss, att han antog, det ledamöterna i utskottet från denna kammare haft goda skäl att tillstyrka hvad utskottet här föreslagit.

Jag lemna derhän, huruvida, åtminstone i herr statsrådets ögon, dessa skäl äro så goda, och jag nödgas tillstå, att de icke heller i mina egna ögon äro särdeles starka. Ty i sig sjelf synes det ganska billigt, att, när man vid ett läroverk begär att få meddela latinundervisning jemte den reala utan att det behöfver kosta staten något genom tillökning i lärarepersonalen, en dylik begäran också beviljas. Men hufvudskälet, hvarför utskottet afstyrkt Kongl. Maj:ts förslag i denna del, ligger verkligen i den motivering, som den förste talaren uppläste, och som äfven synes, om herrarne behagade sätta de begge moment, som höra under den nu föredragna punkten, i förbindelse med hvarandra. I utskottet yppade sig nemligen en något generad ställning i afseende på åtskilliga af de femklassiga läroverken, dels därför att några af dem syntes väl små för att vara femklassiga, och dels emedan andra åter syntes vara af den beskaffenhet, att man borde kunna anordna undervisningen vid dem på ett ändamålsenligare sätt än efter nu gällande föreskrifter m. m. d. På denna grund stannade utskottet vid att hemställa, det Riksdagen skulle besluta hvad här i andra momentet föreslås. Men kammarens ledamöter torde ganska lätt förstå, att, i och med detsamma detta beslut i utskottet blef fattadt, det var något kinkigt att föreslå en förändring i afseende på detta femklassiga läroverk i Oskarshamn, när man förutsåg att ändringar förestode flera andra läroverk, antingen så, att undervisning skulle meddelas på blott en linie eller såsom nu på två, eller ock att man skulle tänka sig ännu en möjlighet, nemligen att ett och

Inrättande af latinlinie vid femklassiga läroverket i Oskarshamn.
(Forts.)

*Inrättande
af latinlinie
vid femklas-
siga läro-
verket i
Oskarshamn.
(Forts.)*

annat läroverk borde förvandlas derhän, att undervisningen skulle meddelas endast på praktisk linie.

Detta är nu det enda skälet, hvarför utskottet icke tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Om det är nöjaktigt, må kammarens ledamöter sjelfve pröfva. Emellertid nödgas jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Wennerberg: Efter det svar, som den föregående talaren gifvit, hoppas jag, att kammaren skall lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty det är icke skäl att, därför att undersökning föreslagits inom alla våra läroverk, huruvida de skola behålla eller mista något af den undervisning, som nu hos dem meddelas, icke låta det ifrågavarande läroverket komma i betraktande med de öfriga.

Herr Sandberg: Jag är väsentligen förekommen af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Om Riksdagen besluter en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:ts, som utskottet föreslagit, så föreställer jag mig, att vederbörande stad och ort skola höras, hvilken eller hvilka bildningslinier de vilja hafva vid sitt läroverk, och då, hvad Oskarshamns läroverk angår, staden och orten redan uttalat sig och enhälligt begärt att få två bildningslinier, så kan jag icke se, hvarför detta icke skulle kunna beviljas under den tid undersökningen pågår, hvars resultat för öfrigt ingen kan förutse.

Herr Törneblad: Jag kan med största nöje instämma i hvad utskottets ärade ordförande har sagt, ehuru jag, för min del, inom utskottet med siffror ådagalagt, att inrättande af en latinlinie vid Oskarshamns femklassiga läroverk icke skulle medföra någon kostnad för staten. Men anledningen, hvarför utskottet bifallit hvad som från medkammarens sida i det fallet yrkats, var just den, att man ansåg skäligt att bibehålla status quo. Och status quo är just att i Oskarshamns läroverk icke fins en latinlinie.

Skulle kammaren för sin del vilja utsträcka undervisningen så, som nu föreslagits, så har jag naturligtvis ingenting deremot.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt och sedan derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte antaga Kongl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

13 punkten.

Mom. a).

*Angående
undervisning
å reallinien
vid tre läro-
verk.*

Herr Gilljam: I utskottet har jag hela tiden, då det var fråga om indragning eller ombildning af läroverk, yrkat på, att utskottet skulle så strängt som möjligt hålla fast vid Kongl. Maj:ts förslag, och, såsom herrarne se, har utskottet i de flesta fall också gjort detta. I några fall hafva dock ändringar vidtagits, och jag har i allmänhet låtit de skäl, som anförts, gälla utan att särskildt anteckna mig såsom reservant, äfven om jag personligen haft en olika uppfattning af frågan.

Men i denna punkt har jag ansett mig nödsakad att, i likhet med utskottets ordförande, anmäla min reservation, nemligen så vidt den rör Nyköpings läroverk. Jag har varit med om den af utskottet gjorda ändringen att i Vesterås högre läroverk undervisningen på reallinien skulle utsträckas till högsta klassen, och jag har gjort detta till en icke oväsentlig del därför, att jag anser det var skäl att, så långt förhållandena sådant medgifva, i dessa gamla stiftsläroverk behålla de båda linierna fullständiga, enär just vid dessa stiftsläroverk lärareprof skola afläggas för alla de inom stiftet belägna läroverken och således äfven många prof, som röra den reala liniens undervisningsämnen. Af samma skäl skulle jag äfven hafva velat så mycket som i min förmåga stått yrka på, att samma förmån beviljats läroverket i Strengnäs. Men då förhållandena i afseende på lärjungarnes antal der varit sådana, att man icke hade någon bestämd garanti, att man kunde påräkna lärjungar i den högsta realklassen, måste jag i detta fall låta mitt yrkande fara. Men vid sådant förhållande ville jag åtminstone hålla fast vid Kongl. Maj:ts förslag i hvad det angick Nyköpings läroverk. I den kongl. propositionen af år 1887 ställas Strengnäs och Nyköping, enligt mitt förmenande, ganska riktigt tillsammans med hvarandra, såsom liggande i samma län och i samma stift. Kongl. Maj:t säger der, att det icke skulle medföra någon större kostnad för statsverket, om man i Strengnäs låte realundervisningen sluta med femte klassen, men i stället låte i Nyköping denna undervisning fortgå till och med högsta klassen, genom hvilken anordning den fördelen skulle vinnas, att orten åtminstone finge ett fullständigt realläroverk.

Detta resonnement synes mig vara så giltigt, att jag, som sagdt, ansett mig skyldig att reservera mig mot utskottets olika uppfattning i detta afseende, och ber jag nu att få yrka bifall till den af mig afgifna reservationen.

Herr Billing: Då jag icke reserverat mig mot utskottets beslut i denna punkt, såsom ordföranden och herr Gilljam gjort, ber jag att få nämna skälet härtill, ehuru jag för min del icke kan lägga någon synnerlig vikt på utskottets yrkande, emedan jag i voteringen inom utskottet sjelf röstat emot detsamma.

Skälen hvarför man icke velat gå in på, att reallinien skulle vara.

*Angående
undervisning
å reallinien
vid tre läro-
verk.
(Forts.)*

fullständig i Nyköpings läroverk, ligga dels deri, att lärjungarne på reallinien i detta läroverk hafva varit och ännu äro ganska få, dels och i synnerhet deri, att Nyköpings läroverk ligger någorlunda nära två på reallinien fullständiga, icke öfverbefolkade läroverk, nemligen Norrköpings och Linköpings.

Det väsentliga skälet, hvarför Nyköpings läroverk skulle utvidgas, vore, såsom herr Gilljam nyss accentuerade, det nära sambandet mellan Nyköping och Strengnäs, såsom liggande i samma stift och i samma län. Ingen annan förändring skulle behöfvas, än att en lärare endast öfverflyttades från Strengnäs till Nyköping. I och för sig betyder det skälet icke så mycket.

Men jag vill icke upptaga kammarens tid med att försvara ett förslag, mot hvars förkastande jag alldeles icke har något att invända. Jag anser mig dock böra yrka bifall till utskottets förslag, ehuru jag gerna ser, att det faller.

Herr statsrådet Wennerberg: Jag skall icke anställa någon jemförelse mellan den gifmildhet, som inom utskottet visat sig för Vesterås och den sparsamhet, som visat sig för Nyköping. Båda läroverken äro i afseende på realliniens styrka lika stora. Jag har icke någonting emot, att läroverken få ett tillräckligt antal lärare, och jag nekar icke, att jag med glädje skulle se, om Vesterås finge hvad utskottet har föreslagit. Men deremot kan jag icke med glädje se, att Södermanland går helt och hållet miste om att hafva inom sig ett elementarläroverk med fullständig reallinie. Det är med afseende derå, som Kongl. Maj:t, — som nödgats borttaga öfra reallinien i Strengnäs på grund af dess ytterst klena lärjungeantal — velat förlägga den till det andra större läroverket inom länet, för hvilket samtliga myndigheter inom länet synas intressera sig och visa lifligaste deltagande.

Om man således här med afseende på läroverket i Nyköping, hvarom nu egentligen är fråga, vill se saken helt och hållet från den synpunkt, hvarifrån Kongl. Maj:t sett den, och hvilken synpunkt tyckes vara både riktig och gifva en åsigt, delad inom hela orten, torde kammaren böra bifalla Kongl. Maj:ts proposition i detta afseende.

Herr Helander: Sedan 1856—1858 årens riksdag lemnat nödigt anslag till Nyköpings läroverk för dess fullständigande på reallinien, har staden efter hand borttagit det gamla läroverkets alla åbyggnader och uppfört nytt läroverkshus af sten med stora ändamålsenliga lärosalar.

Dessutom har staden med stora kostnader fullkomnat sina kommunikationer både till lands och till vatten. Läroverket har nu, förutom nytt läroverkshus, äfven nytt gymnasiehus, rektorsbostad o. s. v., allt af sten.

Fullständigheten räckte emellertid icke mer än 12 år, innan den upphäfdes, och detta icke af någon anledning från stadens eller läroverkets sida, utan till följd af påbud om förändrad undervisningsplan.

Detta blef till stor olägenhet för många, både i staden och på kringliggande landsbygd, hvilka derigenom nödgades sända sina söner, för att få fullständig realbildning, antingen redan från början till närgränsande fullständiga läroverk eller ock låta dem genomgå Nyköpings läroverks 6 första klasser för att sedan öfvergå till något dylikt läroverk. Den naturliga följdén deraf blir den, att de främmande läroverken, i hvad det ej redan skett, förr eller senare blifva öfverbefolkade, till men för både disciplinen och undervisning, under det lärjungeantalet i Nyköping något nedgått.

Detta har blifvit nppmärksammadt och behjertadt i Kongl. Maj:ts proposition, och jag kan icke föreställa mig annat, än att kammaren och Riksdagen bifaller hvad Kongl. Maj:t föreslagit, helst det här erfordras endast anslag till lön åt en enda lektor ytterligare. Utskottet har emellertid varit af en annan mening, och skulle den blifva rådande, kommer inom det stora och folkrika Strengnäs stift icke att finnas mer än ett enda på reallinien fullständigt läroverk och inom Södermanlands län icke ett enda sådant.

Jag kan icke tro annat än att Riksdagen skall finna med billighet öfverensstämmande, att hvad en gång varit utlofvadt och utöfvadt, men sedan återtaget, må återställas, och det är på den grund, som jag får anhålla om bifall till reservanternas förslag, hvilket är detsamma som bifall till Kongl. Maj:ts förslag i hvad angår Nyköpings allmänna läroverk.

Herr Sundberg: Jag är förvissad, att icke många ord behövas här till förmån för Kongl. Maj:ts proposition och således afslag på hvad utskottet föreslagit. Det, som redan är anfördt af den förste talaren äfvensom det som är framställt i hans och min gemensamma reservation, bör göra någorlunda till fyllest. Det kan icke finnas något antagligt skäl att förvägra, hvad Kongl. Maj:t begärt om fullständig undervisning på reallinien i Nyköping, enär, om denna framställning afsloges, hela provinsen Södermanland, såsom redan är anmärkt, icke skulle få ett enda fullständigt läroverk på reallinien, och det är något obilligt. Det är så mycket obilligare som Strengnäs läroverk till följd af det ringa antal elever, som der finnas på reallinien i de högre afdelningarne, aldeles mistat realundervisningen längre upp än till och med femte klassen. Nu anmärktes visserligen af den andra talaren i ordningen, att Nyköping ligger dock icke så särdeles långt från andra städer, som hafva fullständig undervisning på reallinien, men det är väl icke aldeles riktigt, ty det är en temligen betydlig distans från Nyköping till dessa städer, på hvilka man gifvit anvisning. Dessutom ber jag att få anmärka, att den lilla omständigheten, att antalet realister i Nyköping är litet och en tid bortåt varit litet, icke är riktigt bevisande; ty det är tydligt och klart, att då man icke kan få fullständiga bildningskurser genomgångna för lärjungarne på denna linie, välja föräldrarne hellre redan tidigt ett sådant läroverk, der detta står till buds, och skicka således sina söner icke till Nyköping, utan annorstädes.

*Angående
undervisning
å reallinien
vid tre läro-
verk.
(Forts.)*

Jag vill icke längre trötta kammaren. Jag tror, att tillräckliga skäl finnas för bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag på utskottets förslag, hvilket jag för min del yrkar.

Herr Sjöcrona: Herr talman, mine herrar! För min del har jag visst ingenting emot, att Nyköpings läroverk må blifva fullständigt på reallinien, och om Första Kammaren skulle dertill vilja lemna bifall utan att stryka den af utskottet föreslagna fullständigheten på reallinien för Vesterås läroverk, så har jag som sagdt ingenting att deremot invända; men då jag, såsom förhållandena inom utskottet voro, ställes i valet emellan om Vesterås eller Nyköping skulle blifva fullständigt på reallinien, har jag icke kunnat annat än obetingadt gifva företrädet åt Vesterås.

Vi hafva hört, att herr ecklesiastikministern förklarar sig gerna se, att Vesterås blir fullständigt på reallinien, och det måste erkännas, att lärjungeantalet är så stort vid detta läroverk, att det har lika berättigade anspråk som Nyköpings.

Ett skäl, hvarför jag föredrager Vesterås, är detta, att Vesterås läroverk är bland dem, vid hvilka lärareprof skall afläggas, och jag anser af synnerlig vigt, att ett så beskaffadt läroverk blir i allo fullständigt, när så är möjligt. Detta skäl anser jag af större vigt än det, att det skall finnas ett fullständigt läroverk på reallinien inom Södermanlands län. Inom Strengnäs stift finnes, såsom vi veta, ett fullständigt läroverk i Örebro, och det finnes dessutom tillfälle till fullständig undervisning vid de icke långt ifrån Nyköping belägna läroverken i Norrköping och Linköping. Då jag varit med om utskottets hemställan, måste jag naturligtvis yrka bifall dertill, men, som sagdt, besluter kammaren att bifalla reservationen, sörjer jag icke därför.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det föreliggande momentet hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

14 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

15 punkten.

Herr Sundberg: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att, till följd af kammarens nu fattade beslut om fullständig undervisning på reallinien vid Nyköpings läroverk, Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ny lektorsbefattning äfven måste bifallas, ty utan denna tillökning i lärarepersonalen kan den bifallna undervisningen icke meddelas. Sälunda följer nästan såsom ett korollarium till kammarens nyss fattade beslut, att kammaren beslutar, att Kongl. Maj:ts förslag om ny lektorsbefattnings upprättande vid läroverket i Nyköping må bifallas, och det är till detta, som jag för min del yrkar bifall.

Inrättande af nya lärarebefattningar vid vissa läroverk.

Herr Cederberg: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt innehåller dessutom anslag till en lektorsbefattning vid högre allmänna läroverket i Umeå, men att utskottet afstyrkt beviljande af anslag för denna befattning.

De skäl, som Kongl. Maj:t i sin proposition anført för den ifrågasvarande befattningens upprättande äro mycket få. De finnas i utskottets utlåtande sid. 66 refererade sålunda:

“Vid läroverket i Umeå är lärjungeantalet i det hela visserligen icke så synnerligen stort, men der eger det egendomliga förhållande rum, att lärjungarne i sjette och sjunde klasserna äro tillsammans talrikare än lärjungarne i de fem lägre klasserna tillsammans. Afdelningarna i de högre klasserna äro ock i allmänhet så stora, att sammanslagning endast i inskränkt mån kan ega rum, i följd hvaraf de nuvarande lektorerna endast ofullkomligt räcka till för undervisningen å det högsta stadiet.”

Af denna motivering synes, att Kongl. Maj:t befarat, att man, vid betraktande af det ringa lärjungeantalet vid läroverket i dess helhet, skulle fatta den åsigten: der behöfves icke tillökning i lektorsbefattningarna; och derfor har särskild förklaring, öfver att behovet det oaktadt finnes, förekommit. Utskottet åter har i sin motivering icke alls brytt sig om den senare delen af Kongl. Maj:ts motivering, utan fäst sig just vid det, Kongl. Maj:t anser mindre väsentligt, för att icke säga rent af betydelselöst. Utskottet säger nemligen i sin motivering:

“Endast i fråga om läroverket i Umeå drager utskottet behöfligheten af en ny lektorsbefattning i tvifvelsmål, då, såsom i det nyss citerade statsrådsprotokollet medgifves, lärjungeantalet vid detta läroverk icke är synnerligen stort och då äfven andra läroverk finnas, hvilka, ehuru de äro fullständiga såväl å klassiska som å reala linien, ega blott fem lektorer.”

Det kan vara mycket riktigt att så är, men den omständigheten att det möjligen saknas tillräckligt antal lektorer å flera ställen, skulle det vara ett skäl att motsätta sig tillökning af lärarekrafterna, der faktiskt en brist är påvisad och bristens afhjelpande föreslagen? Det tror jag för min del icke.

Mot utskottets förslag förekommer en reservant från Andra

*Inrättande
af nya lära-
rebefattning-
ar vid vissa
läroverk.
(Forts.)*

Kammaren, herr Kardell, som i sin reservation påvisat, att i de öfre klasserna undervisningstimmarne sammanlagdt utgöra 219 timmar i veckan, men att, äfven om man kunde till yttersta gränsen uttaga lektorernas jemte rektors undervisningsskyldighet, man icke kommer upp till mer än 126 timmar i veckan. Deraf följer, att den återstående undervisningen måste bestridas af adjunkter, hvilka äro afsedda för undervisning i de lägre klasserna, icke i de högre. Dertill kan läggas, att om, såsom antagligt är, undervisningen i naturvetenskaperna kommer att utsträckas till de högre klasserna, blir behofvet af ökade lärarekrafter äfven af den anledningen förhöjdt i samma klasser vid läroverket i Umeå.

På grund af hvad jag anfört, anhåller jag, att äfven den del af Kongl. Maj:ts proposition, som handlar om lektorsbefattningen i Umeå, måtte af kammaren bifallas.

Herr Helander: Då jag begärde ordet, var det för att fästa uppmärksamheten på samma förhållande, som utskottets ärade ordförande påpekade. Jag har nu icke något att yttra, utan ber att få förena mig med honom.

Herr Billing: Då det var fråga om, vid hvilka läroverk borde inrättas nya lektorsbefattningar, är det klart, att man fick väga det ena läroverkets behof gent emot det andras och icke gifva åt något läroverk bestämdt företräde framför andra. Utskottet har därför ansett sig böra afstyrka Kongl. Maj:ts proposition om en ny lektorsbefattnings inrättande vid läroverket i Umeå först och främst på den grund, att Umeå högre elementarläroverk har ett mycket ringa antal lärjungar. Det har nemligen icke mer än 188 lärjungar. Men dertill kommer, att Umeå läroverk är bättre försedt med lärare än åtskilliga andra läroverk. Jag har visserligen icke statistiken klar för mig, men ett läroverk, som jag till bevis för hvad jag sagt kan nämna, är läroverket i Halmstad. Det har 224 lärjungar, således flere än Umeå läroverk; men så vidt tabellerna gifva upplysning, har Halmstads läroverk en lektor mindre än Umeå och en adjunkt mindre än Umeå. Jag ber om ursäkt, om jag misstager mig, men så vidt jag kan läsa den tabell, jag har i handen, är det så. Halmstads läroverk har således flere lärjungar men mindre lärarekrafter än Umeå läroverk. Det skäl, som anförts för en ny lektorsbefattning vid läroverket i Umeå, är det, att det finnes jemförelsevis många lärjungar på det högre stadiet i skolan och att därför tjänstgöringen af lektorer behöfver vara mera utsträckt.

Den enda risken af att bifalla utskottets förslag är den, att i Umeå en adjunkt kommer att tjänstgöra såsom lektor i de högre klasserna. Men det sker på andra ställen och dermed är icke någon fara förbunden. Det är således ingen fara för, att icke undervisningen skall kunna upprätthållas i Umeå med den nuvarande lärarepersonalen, utan frågan gäller huruvida man bör göra en särskild anordning för att hindra en adjunkt att läsa på lektorstadiet. Men det synes mig icke vara tillräckligt skäl att bifalla yrkandet om den

nya lektorsbefattningen. Det kan ju hända, att framtiden visar att Umeå läroverk tillväxer, och då kan det få en ny lektorsbefattning. Skulle nödvändigheten af en ny lektorsbefattning visa sig, så kommer den i alla händelser att uppehållas af extra lärare. Jag tror därför icke, att det är någon risk att bifalla utskottets förslag i denna punkt.

Inrättande af nya läroverksbefattningar vid vissa läroverk.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Cederberg: Den uppdragna jämförelsen mellan Halmstads och Umeå läroverk betviflar jag vara riktig. Halmstad är nemligen icke fullständigt på mer än en linie, så vidt jag vet, under det Umeå är fullständigt på båda linierna, och det gör en betydlig skilnad i afseende på behovet af lärarekrafter, om de skola splittras på flere linier i de öfra klasserna.

För öfrigt, jag nämnde nyss och får ytterligare betona, att det är icke *den* omständigheten att lärjungeantalet i skolan i sin helhet är stort, utan *den* omständigheten att lärjungeantalet, speciellt i de klasser, der lektorer undervisa, är stort, som bestämmer behovet af lektorer, och det är i det afseendet som jag anser, att utskottet icke vederlagt de af Kongl. Maj:t anförda motiven.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af förhandlingarne, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels, af herr *Sundberg*, att kammaren, med godkännande af Kongl. Maj:ts förslag i fråga om upprättande af en ny lektorsbefattning vid högre läroverket i Nyköping, skulle bifalla utskottets hemställan i öfrigt, dels ock, af herr *Cederberg*, att kammaren, med godkännande af Kongl. Maj:ts förslag så vidt det afsåge upprättande af en ny lektorsbefattning vid högre läroverket i Umeå, skulle bifalla hvad utskottet i öfrigt hemställt.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till hvarterdera af nämnda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr *Sundbergs* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

16 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

17 punkten.

Mom. a).

Herr *Sundberg*: Jag har intet att anmärka mot hvad utskottet föreslagit rörande lärarnes pensionering i de båda föredragna punkterna. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det är nödvändigt att här tillägga en tredje punkt, som i den kongl. propositionen

Bestämmelser om pensionering af lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.

Bestämmelser om pensionering af lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.
(Forts.)

är föreslagen, men blifvit af utskottet utesluten. Kammaren har så mycket mer skäl att återupptaga ur den kongl. propositionen den utslutna punkten, som kammaren redan i fråga om navigationsskolelärares pensionering fattat ett ordagrant lika beslut med det, som Kongl. Maj:t föreslagit i fråga om lärarne vid de allmänna läroverken och sjökrigsskolan. Det är denna pensionering för så kallad "invaliditet" och som återfinnes på sid. 71 i utskottets betänkande i 3:dje punkten, så lydande:

"att vid dessa läroverk anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjänst bestrida, må, derest det varder behörigen styrkt, att anledning icke förefinnes till antagande, det han eller hon kan återvinna tjänstbarhet, kunna äfven utan egen ansökning före uppnådd pensionsålder från tjensten skiljas, mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningssaten, hvilken pension skall för lärare eller lärarinna, hvars aflöning är fördelad i lön och tjänstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befinner sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehar tjänst, för hvilken inga lönegrader finnas, så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjänstår afdrages en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt för lärare eller lärarinna, hvars aflöning icke är på förenämnda sätt fördelad, skall utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjänstår, som felas i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent".

Det är detta 3:dje moment, som jag för min del yrkar på måtte under litt. A i utskottets förslag såsom 3:dje moment intagas, detta så mycket hellre som, enligt hvad jag nyss nämnt, det står i full öfverensstämmelse med kammarens beslut angående lärarne vid navigationsskolan.

Herr Billing: Då Första Kammaren fattat sitt beslut rörande sjökrigsskolan i öfverensstämmelse med hvad den siste talaren yrkat rörande lärarne vid de allmänna läroverken, och jag förmodar, att Första Kammaren vill på det sätt vidblifva sitt en gång fattade beslut, att den nu drager konsekvenserna af detsamma med afseende på elementarlärarne, gagnar det väl icke till någonting att ens försöka försvara utskottets förslag. Jag vill därför blott nämna, att skälet för utskottets afstyrkande icke har varit något annat än att man ansåg, att en besparing kunde ske för statsverket genom afslag på denna punkt, och att derigenom icke något synnerligt vore förloradt, då Kongl. Maj:t i alla händelser har tillfälle att i särskilda fall framkomma med särskild proposition.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med vidare yttrande, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Jemte utskottets ärade ordförande hafva herr Gilljam och jag reserverat oss mot den af utskottet i denna punkt

gjorda hemställan. Herr ordföranden har redan uppläst den del af Kongl. Maj:ts proposition, på hvilken vi för vår del äfven inom utskottet yrkade bifall. När denna punkt föredrogs inom utskottet väckte den en viss föskräckelse. "Nej Gud bevara oss" sade man. "Det blir förfärligt dyrt för staten att utan pröfning i hvarje särskildt fall pensionera alla lärare, som kommit i denna olyckliga belägenhet". Jag ber då att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att en lärare, som kommit i denna belägenhet, aldrig kan få mer i pension än hvad lönen utgör, till och med i visst fall mindre pension än han annars skulle få. Har han icke tjenstgjort så länge, att han fått något ålderstillägg, får han åtnöja sig med den lägsta lönegraden, och har han kommit upp i högsta lönegraden, får han icke full pension, utan måste åtnöja sig med det afdrag, som här är föreslaget. Nu äro väl alla ense om, att, när en lärare kommit i denna olyckliga belägenhet, är det synnerligen önskligt, att han får lemna skolan, så att man icke behöfver hafva honom kvarstående och upprätthålla hans göromål genom vikarier, som vexla år efter år. Frågan gäller således, om man skall låta skolan blifva lidande och bereda staten den obetydliga vinsten att få tjensten bestridd genom vikarie och derigenom bespara det belopp, som utgör skilnaden mellan pensionen och vikariats-arfvodet. Staten måste ju alltjemt utbetala lönen, så att för den otjenstbare läraren är det ekonomiskt taget likgiltigt, om han står kvar eller får afsked.

Bestämmelser om pensionering af lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.
(Forts.)

Det är redan påpekadt, att Första Kammaren i afseende på navigationsskolornas lärare fattat ett med denna kongl. propositions förslag likartadt beslut; deremot har Andra Kammaren beslutit att afslå Kongl. Maj:ts pensioneringsförslag angående navigationsskolornas personal. Här stå således tvenne stora auktoriteter gent emot hvarandra, men jag är så lycklig att kunna åberopa en ännu större auktoriet till stöd för min åsigt, nemligen Riksdagen i sin helhet.

Här i min hand har jag ett transsumt af Riksdagens skrifvelse den 16 maj 1876 angående grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl. I dessa grunder lyder 8:de punkten: "den löntagare, som i minst 3 år lidit af lamhet, blindhet eller vansinne, utan att anledning förefinnes, att han kan återvinna tjenstbarhet, må, sedan detta detta förhållande genom föregående undersökning blifvit vederbörligen utredt, kunna utan egen ansökning från tjensten skiljas mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande pension jemte fyllnadspension". Der har således Riksdagens båda kamrar medgifvit precis samma förmaner, som här af Kongl. Maj:t ifrågasättas; och då jag icke kan finna det för staten innebära någon risk eller äfventyr att tillägga lärarne ifrågavarande rättighet, på hvars förnekande läroverken skulle blifva lidande, tillåter jag mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Törneblad: Jag behöfver icke på något sätt utveckla, att jag för min del gerna skulle yrka på bifall till den uteslutna delen af Kongl. Maj:ts förslag. Förhållandet med denna sak var, att i

Bestämmelser om pensionering af lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.
(Forts.)

utskottet tillsattes en komité för att försöka sammanjemka de skilda meningarne på båda sidor om bordet. Då denna komité ej lyckades i sitt arbete, blef det beslut gällande, som nu framstår såsom utskottets. Sedan dess har Andra Kammaren afslagit ett liknande moment i fråga om navigationsskolelärares pensionering, och vid sådant förhållande är det naturligtvis för sakens slutliga utgång likgiltigt, huru kammaren besluter, ty en gemensam votering kan icke skada saken, vill jag ej göra någon invändning mot att Kongl. Maj:ts proposition i denna del bifalles. Jag tillåter mig endast anmärka, att hufvudskälet, som från motsidan anfördes mot förslaget, var dess obestämdhet och sväfvande formulering, hvarigenom det skulle kunna tillämpas på lärare, som endast tienstgjort en minimitid af t. ex. några få år. Detta var egentligen den viktigaste anmärkningen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande moment hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

18—21 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

22 punkten.

Anslag till extra arfvoden åt gymnastiklärare m. m.

Herr Gilljam: Här kommer jag med en reservation, der jag icke är i så godt sällskap som jag varit, då jag förut reserverat mig, ty i denna fråga är jag ensam reservant från denna kammare. Det är de fria lekarnes talan, jag skall bedja få föra, och jag lofvar kammaren att göra det mycket kort.

Utskottet har nedsatt af Kongl. Maj:t för åtskilliga ändamål äskade anslag af 42,000 kronor till 34,000 kronor, emedan åtskilliga ledamöter icke ville bevilja den del, som Kongl. Maj:t, enligt utskottet särskildt tillhandakomna uppgifter, beräknat till ersättning för inöfning och ledning af fria lekar. Det är fullkomligt riktigt, att i formelt afseende det låter såsom en motsägelse att *fria* lekar skola ledas och öfvas, men man får taga saken sådan den är och icke såsom den borde vara. Då kan icke förnekas, att å ena sidan de fria lekarne bland ungdomen allt mer och mer kommit ur bruk, och å den andra, att det vore synnerligen önskligt, om det å nyo kunde

blifva ett bättre förhållande i detta afseende. Skälen till, att de fria lekarne afstannat, äro att söka på mångahanda håll; för min enskilda del är jag af den åsigten, att det beror på, att vekligare vanor fått insteg, och att ungdomen blifvit lillgammal. Detta är en egenskap, som är mycket bedröflig hos ungdomen, ty den beröfvar henne en stor del af hennes energi och lemnar föga utsigter till blifvande duglighet. Nu är det visserligen sant, att det är svårt att finna ett sätt att afhjälpa en sådan brist, ty det är egentligen från ungdomen sjelf, som man har att vänta en förbättring i detta afseende, men väckelse och initiativ kunna dock meddelas äfven utifrån. Det kan ju hända, att vid ett eller annat läroverk finnes bland lärarne eller utom deras krets någon, som besitter en viss medfödd förmåga i denna rigtning; det kan hända att här och hvar i vårt land finnas personer, som äro lämplige att sända kring till de särskilda läroverken och vid tillfälliga besök derstädes lära ungdomen åtskilliga nyttiga och passande lekar. Är det så, tyckes mig att det minsta Riksdagen bör göra, är att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett litet belopp, hvarmed han kan göra sig till godo sådana personers medverkan och befordra ifrågavarande ändamål. Då saken är ny och opröfvad, vill jag för min del nöja mig med mycket litet; jag vill icke yrka bifall till hela det af Kongl. Maj:t äskade beloppet, 8,000 kronor, utan nöja mig med att begära, att kammaren behagade bevilja hälften af detta belopp och sålunda öka det af utskottet under denna punkt förordade anslaget, 34,000 kronor, till 38,000, i enlighet med af mig afgifven reservation, till hvilken jag sålunda, herr greve och talman, anhåller om bifall.

Herr Sundberg: Det kan göra ungefär detsamma, hvilken som träder fram, men någon skall väl försvara, hvad som utskottet här föreslagit.

Mot den ärade reservant, som hade ordet och begärde att åtminstone 4,000 kronor af de 8,000, som Kongl. Maj:t begärt för ungdomens fria lekar, måtte beviljas, har jag i allmänhet icke mycken lust att uppträda, men jag anser mig ändock nödsakad att göra det i denna punkt, ty jag, liksom utskottets stora majoritet, har icke kunnat öfvertyga mig om behöfligheten af det begärda anslaget, 8000 kronor, för att lära ungdomen leka. Vi hafva haft den öfvertygelse, att det går ganska bra för sig det förutan, och med de många gymnastiköfningarne bör staten hafva gjort alldeles nog för ungdomens kroppsliga uppfostran; återstår något i denna väg erforderligt, må ungdomen sjelf förskaffa sig det. Jag är till och med af den uppfattningen, att det kan blifva något stelt och gjordt i dessa lekar, om äfven de skola stå under kommando af någon officer eller annan öfningslärare. Liksom utskottets flertal har jag därför ansett de 8,000 kronorna vara alldeles obehöfliga och således funnit, att anslaget bör stanna vid det af utskottet tillstyrkta beloppet, 34,000 kronor. Liksom jag anser de 8,000 kronorna obehöfliga, anser jag äfven, att 4,000 icke böra anslås till samma ändamål, och får följ-

Anslag till extra arfvoden åt gymnastiklärare m. m.
(Forts.)

Anslag till
extra arfve-
den åt gym-
nastiklärare
m. m.
(Forts.)

aktligen yrka afslag på reservanternas och bifall till utskottets förslag.

Friherre von Essen, Reinhold: Jag hade icke ämnat att i denna punkt taga till ordet och har således icke beredt mig på något längre föredrag, hvilket herrarne kanske äfven hålla mig räkning för. Emellertid inhåller jag få yttra några ord dels med anledning af det intresse för ifrågavarande sak, som jag alltid hyst, och dels med anledning af att jag nyligen i denna fråga hade en kontrovers med en kamrat i kammaren, hvilken såsom sin åsigt uttalade att, om icke ungdomen kan leka utan att en lärare leder den och gifver undervisning på bestämda timmar, så vore det riktigt illa bestäldt med samma ungdom. Nu får jag säga att lek och lek kan vara mycket olika saker. Det är icke fråga om att under en lofstund skjutsa ut ungdomen ur lärummet och låta den springa och skoja på skolgården; de kunna då visserligen hafva ganska treffigt, de kunna möjligen roa sig med enkleken eller något dylikt, men dermed tröttna de snart och det blir just ingen kläm i leken; de föredraga snart att gå och flanera; deremot, om de få lära sig sådana lekar, som är metod uti, som fordra iakttagande af regler och uppöfva färdigheten, blifva de af dem intresserade, som vi kunna se hos både manlig och qvinlig ungdom, som lärt sig dylika lekar såsom lawn-tennis, fotboll o. d. Nu är det, så vidt jag fattat meningen rätt, ingalunda afsigten med detta anslag, att en officer alltid skall stå och se efter, att all ting går rätt till eller att pojkarne skola leka efter kommando, utan det skall otvifvelaktigt gå till våga såsom det sker i England, der dessa fria lekar ingå såsom ett i engelsmannens tanke högvigtigt moment i ungdomens uppfostran, och som jag sett på åtskilliga ställen äfven i vårt land, der lekarne äro i flor, och visat utmärkta resultat i och för ungdomens fysiska uppfostran och medelbart äfven för deras intellektuella samt för dess förmåga att idka studier. För att taga ett exempel behöfva vi endast gå till Gotland, der åtskilliga nationella lekar ännu omfattas med intresse och bedrifvas med lif och lust samt med en högt utvecklad färdighet, raskt och dugtigt. Men icke kunna pojkarne på fastlandet spela park utan att de få veta huru det går till eller utan att de få se handgreppen, som man icke kan lära sig genom beskrifning. Något sådant förmodar jag reservanterna vilja införa i våra skolor, och att skickliga instruktörer här vid lag kunna uträtta mycket godt, anser jag otvifvelaktigt.

Det finnes en hel mängd utmärkta lekar, som ungdomen sålunda borde lära sig, som bland andra goda egenskaper äfven besitta den, att i hög grad öka lust och intresse för kroppsöfningar i allmänhet. Man säger, att staten gör nog genom att förskaffa tillfälle till gymnastik, men den bedrifves hufvudsakligen inom fyra väggar och sker vanligen metodiskt och utan det lif och den fart, som finnes i den fria leken, hvilken på alla ställen, der jag sett den vara i bruk, visat den utmärktaste helsosamma inverkan på ungdomen. Jag kan derför icke annat än på det högsta tillstyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Törnebladh: Mitt yttrande skall denna gång blifva mycket kort.

Då denna fråga var föremål för lärverkskomiténs behandling, yttrade komitén sig verkligen till förmån för ett befrämjande af de fria lekarne, men i motsats till den siste ärade talaren uttalade sig komitén på följande sätt: "läroverken böra bereda lärlingarne tillfälle att under tillräcklig tid hvarje dag öfva fria lekar under lämplig tillsyn". Detta är just utgångspunkten för förslaget, men jag fruktar, att detta "under lämplig tillsyn" skulle taga bort en stor del af den med de fria lekarne afsedda nyttan. Enligt min öfvertygelse kunna de fria lekarne öfvas efter initiativ af en lärare, men helst *icke* under daglig tillsyn af en sådan. Om lekarne också härigenom blifva enklare och icke så sportmessiga, som möjligen annars skulle blifva förhållandet, anser jag dock saknaden af tillsyn vara en *viktig* sak för *fria* lekar. En annan mycket viktig sak för dem är, att en lämplig plan finnes vid skolhusen, och dertill har åtminstone en god början blifvit gjord på de flesta ställen. Något som äfven är af mera vikt, än att ett anslag på 4,000 kronor beviljas, är, att raststunderna blifva förlängda till 15 minuter, så att skolungdomen hinner att härunder öfva dessa lekar, hvilket nu icke är förhållandet. Af dessa anledningar är jag icke benägen att bifalla anslaget, ty jag tror icke, att några nationella lekar kunna odlas genom ett anslag på 4,000 kronor. Jag tror äfven, att gymnastiklärarne äro så nitiska och kraftiga, att deras initiativ bör kunna på lärlingarne inverka, utan att budgeten behöfver blifva ett uttryck för detta behof, som helst bör framträda i den nationella stämningen. Jag instämmer således i hvad som blifvit sagdt angående *betydelsen* af fria lekar, hvilka jag dock önskar må öfvas utan "lämplig tillsyn".

*Anslag till
extra arfve-
den åt gym-
nastiklärare
m. m.
(Forts.)*

Herr Almén: Om jag rätt uppfattat saken, är syftet och gagnet med de fria lekarna detsamma som med gymnastiken, nemligen den kroppsliga utbildningen. Nu tror jag verkligen, att det måste medgifvas såsom ett faktum, att gymnastiken ty värr för en stor del af ungdomen bedrifves på ett sådant sätt, att den blir plågsam och tråkig, och jag anser sålunda, att det icke är för mycket att staten på allt sätt uppmuntrar de fria lekarna. Jag tror äfven, att det ringa anslaget, som reservanterna begärt, skulle i hög grad medverka till det goda ändamålet, och får därför yrka bifall till herr Gilljams förslag.

Herr Billing: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag säger detsamma nu, som jag sagt i utskottet, att för mig skulle det verkligen hafva burit emot att anslå penningar för att lära pojkar leka. Jag kan icke tro annat än att det att ungdomen för sig sjelf får leka och, för att begagna en föregående talares ord, rasa på skolgården är lika nyttigt och uppfriskande som att de skulle läras en mängd konstmessiga lekar.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

*Anslag till
extra arfvoden
åt gymnastiklärare
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: För min del har jag också deltagit i utskottets tillstyrkan att ej bevilja de här begärda 8,000 kronorna. Jag är visserligen en synnerligt varm vän af fria lekar, men jag anser att de verkligen skola vara fria, alldeles utan ledning eller tillsyn, och jag åberopar mig på hvad utskottets ärade ordförande nyss i saken anfört. För min egen del vill jag blott tillägga, att om det af Kongl. Maj:t begärda beloppet anvisas, fruktar jag, att de lekar, hvars befrämjande afses, lätt kunde blifva en modesak; det ena läroverket ville icke vara sämre än det andra och från alla håll komme in ansökningar om anslag till ledning af fria lekar. Vi finge då anslaget fördelat i en mängd små arfvoden, för hvilka må hända icke alltid komme att göras någon synnerligt stor nytta. Jag yrkar således afslag på reservanternas hemställan och bifall till utskottets förslag.

Herr Gilljam: Först och främst vill jag nämna, att det icke är alldeles gifvet, att gymnastikläraren är den lämplige personen att taga hand om de fria lekarne. Tvärt om har jag på grund af en diskussion i ämnet för några veckor sedan anledning att tro, att motsatta förhållandet stundom rätt tydligt gifver sig till känna. För det andra ber jag få påpeka, att det icke på något vis af mig är särskildt framhållet, att lekarne skola öfvas under daglig och stundlig tillsyn. Jag påvisade endast det önskvärda i att personer, som vore i saken hemmastadde och intresserade, meddelade lärjungarne kändedom om nya former för lekar; sedan, var min mening, skulle lärjungarne få sköta sig sjelfva. För det tredje är jag alldeles icke rädd, att detta anslag skulle sönderplockas i en hel mängd små belopp, emedan det, såsom det förmenades, skulle blifva en modesak att skaffa sig del af ett sådant anslag. Det vore icke så tokigt, om de fria lekarne verkligen blefve en modesak, ty modet är ibland rätt bra att taga till hjälp för befrämjande af en god sak; men Kongl. Maj:t komme naturligtvis i främsta rummet att dela ut anslaget till personer, som han ansåge lämplige, och enligt mitt förmenande har det åtminstone aldrig varit afsedt, att läroverken regelmässigt skulle komma in till Kongl. Maj:t och begära sin del af detta anslag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Gilljam*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att till arfvoden åt ledare af skolungdomens fria lekar anvisades ett belopp af 4,000 kronor och i följd deraf det af utskottet i denna punkt föreslagna anslaget af 34,000 kronor höjdes till 38,000 kronor.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden, och förklarades proposition på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

23 punkten.

Herr Törneblad: Hvad detta anslag beträffar, är det af synnerlig vigt, att kammaren, innan den besluter, gör sig fullkomligt reda för, hvad beslutet innebär. Det *kan* nemligen innebära något mer än den summa på 28,000 kronor, hvarom här är fråga. Det kan innebära, att kammaren gifver sitt godkännande af departementschefens till statsrådsprotokollet uttalade åsigt derom, att teckningsundervisningen på linien B vore afsedd att indragas. Jag vill icke yttra mig öfver, huru vida den *bör* indragas eller bibehållas, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att denna punkt i sjelfva verket, om kammaren i enlighet dermed besluter, skulle kunna tolkas så, att deri läge en uttalad åsigt om att teckningsundervisningen på B-linien bör indragas, ett direkt ingrepp i undervisningsplanen, så mycket mindre motiveradt, som det borde föregås af en fullständig utredning och ett vägande af de olika ämnenas förhållande till hvarandra. Jag kan icke förstå annat, än att teckningsundervisningen på linien B under de senare åren gjort god nytta, och att det vore åtminstone mycket obetänksamt, att utan vidare indraga densamma, utan att man vet om det, som kommer att sättas i stället, icke medför fara för öfveransträngning, eller om det är mera tjenligt för lärjungarnes utveckling än den ifrågavarande teckningsundervisningen. Det har sagts, att det anslag af 36,000 kronor, som hittills för ifrågavarande undervisning utgått, skulle kunna nedsättas till 28,000 med afseende derpå, att så många undervisningstimmar i teckning skulle bortfalla på linien B. Nu förhåller det sig i sjelfva verket så, att ifrågavarande anslag i alla fall synes kunna utan fara nedsättas, därför att en stor del af timmarne nu betalas genom extra arfvoden och icke genom ordinarie löner, under det att departementschefens förslag, så vidt jag kan se, för de ökade lönerna fordrar ökad tjänstgöring. Det antal timmar, som teckningslärarne utan extra betalning vore skyldiga att tjänstgöra, som nu är 15 kronor i veckan vid högre läroverk, höjes för vissa grupper af läroverk till 25 kronor, för andra till 20 kronor, och för några till 16 kronor. Det extra anslaget kan således genom ordinarie lörens förhöjning vara mindre, än det är nu.

Då jag således ber att få yrka bifall till utskottets förslag, sker det med det uttryckliga tillkännagifvande från min sida, att då jag röstar för detta, jag icke vill uttala något omdöme om indragningen af teckningsundervisningen på linien B, emedan den frågan icke bör, allra minst i detta sammanhang, af kammaren afgöras. Reservation är i detta afseende från Andra Kammaren framställd af lektor Kardell; dock anser jag den kanske allt för mycket bestämd, för att jag skulle vilja yrka på bifall till densamma, men jag har trott mig böra fästa uppmärksamheten på, att man icke bör anses hafva uttalat någon önskan om teckningsundervisningens indragning å linien B lika litet som någon bestämd önskan i motsatt riktning genom det beslut, som nu föreligger till afgörande. Frågan tillhör ett annat forum; möjligen skulle den, upptagen vid en annan lämpligare tid,

Anslag till extra arfvoden åt teckningslärare.

*Anslag till
extra arfvor-
den åt teck-
ningslärare.
(Forts.)*

kunna inom kammaren behandlas, hvilket jag dock för min del be-
tviflar.

Herr Borg: Jag för min del instämmer deremot till fullo i herr Kardells reservation. Jag kan icke nöja mig med att allenast uttala behovet af noggrann utredning, huru vida teckningsundervisningen på B-linien bör upphöra, utan jag vill bestämdt uttala, att jag anser det vara af vigt att teckningsundervisning gifves i läroverkets alla klasser. Det skulle i högsta grad förvåna mig, om sådant läroämne som teckning, hvilket för hvarje dag erhåller allt större betydelse för folkens bildning, skulle kunna vid våra lärokurser tillbakasättas eller till och med helt och hållet utlemnas i de högre klasserna.

Vigten af att denna undervisning får fortgå genom hela läroverket visas af uppgifter från fullt pålitliga auktoriteter, till hvilka jag haft tillgång, och särskildt får jag fästa uppmärksamheten på att Stockholms teckningsläraresällskap nyligen förehäft denna fråga samt i en utgifven brochyr visat betydelsen af undervisningens fortgång i alla klasser. Jag vill ej upptaga kammarens tid med några citat ur denna brochyr eller vidare motivera min åsigt, utan har endast velat uttrycka mitt gillande af herr Kardells reservation; jag har för öfrigt intet yrkande att framställa.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

24—26 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

27 punkten.

Mom. a).

*Anslag till
de allmänna
läroverken
m. m.*

Herr Sundberg: Som kammaren torde finna, lär det vara lämpligt att återremittera denna punkt för att kunna bestämma dessa siffror dels efter de beslut kammaren för sin del fattat och dels efter hvad som kan blifva Riksdagens beslut. Jag anhåller att denna punkt måtte återremitteras till utskottet.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande moment åter till utskottet.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

28 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

29 punkten.

Herr Sundberg: Det gäller om denna punkt precis detsamma som om den nyss föredragna 27:de punkten, att det blifver nödigt återremittera denna till utskottet, till dess man får se hvilket beslut som blifvit fattadt om terminsafgifterna. Jag tillstyrker alltså, att punkten återremitteras.

*Angående
terminsafgif-
ters uppta-
gande bland
statsverkets
inkomster.*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, visades den nu föredragna punkten åter till utskottet.

30 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3,07 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.